

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง "การศึกษาการใช้หลักสูตรสาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏ" ได้นำเสนอ ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร
2. องค์ประกอบของหลักสูตร
3. กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร
4. ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้
 - 4.1 ลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้
 - 4.2 การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 4.3 บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร
 - 4.4 ข้อควรคำนึงในการนำหลักสูตรไปใช้
5. หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏ
6. กิจกรรมการเรียนการสอน
7. การใช้สื่อการเรียนการสอน
8. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
9. กิจกรรมเสริมหลักสูตร
10. การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 11.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาเพราะหลักสูตรได้กำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และ ประสบการณ์ทั้งหลายให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรจึงเป็นรากฐานของการเรียนการสอน ซึ่งจะมีผลให้นักเรียนได้รับความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี หลักสูตรที่จะได้ผลตาม ความมุ่งหมายทางการศึกษานั้น จำเป็นต้องมีข้อกำหนดซึ่งตอบสนองต่อนโยบายทางการศึกษาของ ชาติ รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และวัยของผู้เรียน ตลอดจนสอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่นและสังคม (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527)

จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่าง ยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ อารัง บัวศรี (2532 : 9) ซึ่งได้กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของ การศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษา กับ เด็กอย่างไรและสามารถให้ความรู้สร้างเสริมทักษะและเจตคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่างๆ ที่ประมวลไว้ ในหลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางที่ช่วยให้ทราบว่า การศึกษาที่จัดให้แก่ผู้เรียนหนักไปในทางใดมีผล ต่อตัวผู้เรียน และสังคมมากน้อยเพียงใด

ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและเป็นเครื่องกำหนดทิศทางของการศึกษา นักการศึกษาไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ (2514 : 6-7) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรคือ แนวกำหนดประสบการณ์ทั้งหมดที่มุ่งหมายให้นักเรียนได้รับการศึกษา ทั้งในแง่วิชาการและพัฒนา การทุกด้าน การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีหลักสูตร เพื่อใช้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์กลางของการ จัดชั้นเรียน เวลาเรียน และเนื้อหาที่เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2521: 43) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ดังนี้

การให้ความหมายของหลักสูตร อาจจะแตกต่างกันไปบ้างตามระดับของการศึกษาเพราะ ขอบเขตและหน้าที่ของภาระของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน การศึกษาในระดับ ประถมศึกษา การให้ความหมายของหลักสูตรมักจะครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมด และทุกอย่าง ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพราะเด็กอยู่ในสายตา และการดำเนินงานของครูตลอดเวลา ในระดับมัธยม

ศึกษาความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรจะเปลี่ยนไปบ้างเล็กน้อยโดยหลักสูตรหันมาเน้นเรื่องเนื้อหาและกิจกรรมนอกหลักสูตร และเมื่อมาถึงระดับอุดมศึกษา หลักสูตรจะหันมาเน้นพิเศษในเรื่องเนื้อหา รวมทั้งกิจกรรมที่ดำเนินไปตามเนื้อหาดังกล่าว

บ็อบบิท (Bobbitt, 1918 : 42) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ รายการของสิ่งต่างๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่างๆ ดังกล่าวให้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้

นักลีย์และอีแวนส์ (Neagley and Evans, 1967 : 2) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่าหลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดเพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามความสามารถของนักเรียน

กู๊ด (Good, 1973 : 149) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดให้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตร ในหมวดวิชาที่สำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น

2. หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงทั่วไปของเนื้อหา หรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอบ ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้จบชั้น หรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้ หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถานศึกษา หรือนั่นคือหลักสูตรทั้งฉบับ ประกอบด้วยเนื้อหาส่วนหนึ่งและการจัดประสบการณ์ไว้อีกส่วนหนึ่ง

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ ทาบาส (Taba, 1962 : 10-11) ที่ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

โครว์ (Crow, 1980 : 250) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนด หรือแผนการจัดประสบการณ์ หรือกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งหมดที่จัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่พึงประสงค์

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังที่มีนักการศึกษาหลาย ท่านได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการ ได้แก่ ธำรง บัวศรี (2504 : ก) ได้กล่าวว่า

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความ มุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้สร้างเสริมทักษะและทัศนคติใน ด้านใดบ้าง สิ่งต่างๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตรเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้เราทราบทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นหนักไปในทางใด มีผลต่อตัวเด็กและต่อสังคมมากน้อยเพียงใด

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้ เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของทางรัฐบาลเพื่อให้บุคคลที่ทำการเกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตร เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา ที่จะอำนวยความสะดวก และความคุมดูแลติดตามผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
5. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
6. หลักสูตร จะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปใด
7. หลักสูตร จะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติ ที่จะ เป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่ง

ชาติที่ได้ผล

8. หลักสูตร จะเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษา โดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูง

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1966) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเดินทาง และตารางที่ยืดหยุ่นได้ ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหารโรงเรียนและเนื้อหาวิชาต่างๆ ทางด้านการศึกษาแต่ละระดับชั้นรวมอยู่ด้วย

จากแนวคิดของนักการศึกษา สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นยิ่ง เปรียบประดุจดั่งหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นแนวทางกำหนดการปฏิบัติของครูให้สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้งสติปัญญาและบุคลิกภาพ ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ทั้งยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงโฉมหน้าของสังคมในอนาคตได้เป็นอย่างดี

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น ทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรไปด้วย หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบที่มีความสอดคล้อง สมดุลได้สัดส่วนกันอย่างพอดี ได้มีนักการศึกษาเสนอแนวคิดไว้หลายท่าน ได้แก่

ก้อ สวัสดิ์พานิชย์ (2514 : 60) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของนักบริหารการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. โครงสร้างของหลักสูตร
3. เนื้อหาของหลักสูตร
4. วัสดุประกอบหลักสูตร
5. กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

สุนน อมรวิวัฒน์ (2514 : 7) ให้ความเห็นว่าองค์ประกอบของหลักสูตรควรประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละระดับ
2. การกำหนดด้วยเรียน เวลาเรียน และอัตราเวลาเรียน
3. สังเขปหัวข้อวิชาในแต่ละหมวด และประสบการณ์ทั้งหมด
4. กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมทั้งการประเมินผล
5. กิจกรรมของโรงเรียนที่มุ่งส่งเสริม พัฒนาการ และประสบการณ์ของนักเรียน
6. กิจกรรมเสริมหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 9) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบ

4 อย่าง คือ

1. ความมุ่งหมาย
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ทาบมา (Toba, 1962 : 10) ได้ให้ความเห็นว่า หลักสูตร ไม่ว่าจะมียุรูปแบบอย่างไร จะ

มีองค์ประกอบอย่างน้อย 4 องค์ประกอบ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมง สำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974 : 17) ได้กล่าวไว้ว่า

องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ

1. ความมุ่งหมายของการศึกษา
2. การจัดเนื้อหาวิชา
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ควรประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างน้อยที่สุด 4 อย่าง คือ

1. ความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชาต่างๆ

3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

กระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร

วิชย วงษ์ใหญ่ (2521: 12) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาระบบ โครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริการและบริหารหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2527 : 31) กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรจะรวมไปถึงการผลิตเอกสารต่างๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น โดยการพัฒนาระบบ โครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนการสอนต่างๆ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตร รวมทั้งการบริการและบริหารหลักสูตร การที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรนั้น สาเหตุเนื่องมาจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ใหม่ๆ ได้ถูกค้นพบอยู่ตลอดเวลา หากไม่มีการพัฒนาหลักสูตรแล้ว เนื้อหาวิชาต่างๆ ในหลักสูตรกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผล ก็จะทำกันในสิ่งที่ซ้ำซาก เลียนแบบสืบต่อกันไปแต่ในเรื่องเก่าๆ ที่ล้าสมัย ซึ่งแน่นอน ย่อมไม่สนองต่อความต้องการของสังคมปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่างๆ บรรจุลงในหลักสูตร เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่ดีมีคุณภาพ และสนองความต้องการของสังคมปัจจุบันอย่างแท้จริง

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย

3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ทาบ (Taba, 1962) ได้เสนอลำดับขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7

ขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

เดรสเซล (Dressel, 1963) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้น จะต้องเริ่มที่การพิจารณาปรัชญา และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อน เพื่อทราบถึงทิศทางที่หลักสูตรมุ่งไปสู่ ซึ่งการกำหนดปรัชญาและจุดมุ่งหมายควรคำนึงถึงปัญหาของหลักสูตร ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียนมาประกอบกัน หลังจากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ เป็นขั้นต่อไป หลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะเน้นเนื้อหาเป็นหลักสำคัญ หลังจากนั้นจึงดำเนินการไปสู่ขั้นตอนสุดท้าย คือ การจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแนวทางที่วางไว้ บุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง คือ อาจารย์ผู้สอน

นิโคลล์ (Nichols, 1972) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ การสร้างหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงหลักตรรกวิทยา ความมีเหตุผล เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา ที่สำคัญคือ การพัฒนาหลักสูตร ไม่ใช่หน้าที่รับผิดชอบของนักวิชาการหรือผู้บริหารเท่านั้น ครูในโรงเรียนก็ควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงด้วย

รักก์ (Rugg อ้างถึงใน Saylor and Alexander, 1974 : 8-9) ชี้ให้เห็นว่าการจัดทำหรือการพัฒนาหลักสูตรนั้น มีงานที่ต้องทำสำคัญๆ อยู่ 3 ประการ ดังนี้

1. การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้น ที่สำคัญของหลักสูตรว่าหลักสูตรที่จัดทำนั้น มีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้นๆ อย่างชัดเจน

2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรรเนื้อหาสาระเพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัด หัวข้อสำหรับการอภิปราย กิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น

3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้งการทดลองที่เป็นประโยชน์ และเหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชาและแต่ละชั้นเรียน

จะเห็นได้ว่า การปรับปรุงหลักสูตรหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะมีลักษณะเป็นวัฏจักร เริ่มต้นด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมาย เลือกและจัดเนื้อหาประสบการณ์ นำหลักสูตรไปใช้ ประเมินผลดูความบกพร่องของหลักสูตร ซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรก็จะเริ่มต้นด้วยกระบวนการและขั้นตอนเดิมอีก คือ ปรับปรุงความมุ่งหมายจนถึงการประเมินหลักสูตร วนเวียนต่อเนื่องกันไปโดยตลอด

ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นการตัดสินใจว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาขึ้นมานั้นดีหรือไม่ดี เหมาะสมและควรนำไปใช้ต่อไปหรือไม่ และต้องเกี่ยวข้องกับ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา บุคคลเหล่านี้จะต้องรู้และเข้าใจ ในหลักสูตรให้ตรงกันเพื่อที่ทุกฝ่ายจะได้ใช้หลักสูตรให้ไปในแนวทางเดียวกัน สู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน และมีความชำนาญในการใช้หลักสูตรเป็นอย่างดี ดังที่ สจ๊วต อูทธานันท์ (2527 : 261-262) ได้กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ว่า

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญยิ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และเป็นขั้นตอนที่ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากว่าถึงแม้หลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตามยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

โบแชมป์ (Beauchamp, 1975 : 164) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปปฏิบัติ โดยประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไป

สู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ครูได้มีการพัฒนาการเรียนการสอน

จันตรา (Chandra, 1977 : 10) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การทดลองใช้ เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคในการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียนและทรัพยากร ต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรนั้น ขั้นตอนที่สำคัญยิ่งที่จะชี้ให้เห็นถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยตรง ก็คือ การใช้หลักสูตร นักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนของการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจาก ถึงแม้ว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นจะดีเลิศและเหมาะสมมากเพียงใดก็ตาม ก็ยังไม่สามารถ กล่าวได้ว่า หลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ดำเนินไปโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ดีเพียงพอ ความล้มเหลวของหลักสูตรก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติโดยให้ บังเกิดผลสูงสุดแก่ตัวนักเรียน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของงานหรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ดังนี้

สมิทร คุณานุกร (2523 : 131-132) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่าประกอบด้วย กิจกรรม 3 ประการ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เนื่องจากหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท นั้นได้กำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชาที่จะสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลไว้ อย่างกว้างๆ มีลักษณะยืดหยุ่นได้ เพื่อสะดวกแก่การนำหลักสูตรไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น ผู้นำหลักสูตรไปใช้จะต้องแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน กล่าวคือ ตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นหรือโรงเรียน แล้วออกมาในรูปของเอกสาร เช่น ประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน คู่มือการสอน หรือบันทึกการสอน เป็นต้น เพื่อให้ ครูใช้ได้สะดวกและสอนผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่างๆ ภายในโรงเรียน การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตาม ความมุ่งหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดปัจจัยหลายๆ ด้านมาเสริม ผู้บริหารโรงเรียนควรสำรวจดูปัจจัยและสภาพต่างๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียนและจำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุ อุปกรณ์การสอนต่างๆ ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนให้แก่ครู เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และบรรลุผล

สำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน ประมวลการสอน
โครงการสอน แบบเรียน เป็นต้น

3. การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูประจำการทั่วไป การสอนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการ
การนำหลักสูตรไปใช้ ครูจึงเป็นตัวจักรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่ต่อการ
สอนของครู การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร และการเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม
เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลให้การนำหลักสูตรไปใช้ได้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

วิจัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 184-191) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุผลนั้น
ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดวางแผนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ ผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการ
โรงเรียนจะต้องศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนครั้งนี้มี
เป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชน
เพียงไร ทางโรงเรียนมีความพร้อมต่อการนำหลักสูตรมาปรับใช้อย่างไรบ้าง วัสดุประกอบหลักสูตร
และแหล่งข้อมูลต่างๆที่จะนำเข้ามามีส่วนร่วมช่วยในการพัฒนาหลักสูตรนี้จะจัดหาได้อย่างไรและโดยวิธีใด
งบประมาณและอาคารสถานที่พอเพียงหรือไม่ การเตรียมบุคลากรเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรจะทำ
โดยวิธีใด การวางแผนเพื่อใช้หลักสูตรใหม่อย่างละเอียดรอบคอบและมีขั้นตอนจะทำให้การใช้หลัก
สูตรบรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่าย

2. การเตรียมจัดการอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตรใหม่ โรงเรียนควรจัดอบรมในรูปการ
ประชุมเชิงปฏิบัติการ ให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของหลักสูตรและวิธีนำหลักสูตรไปปรับใช้ใน
ห้องเรียน โดยการสร้างกำหนดการสอน ประมวลการสอน การเลือกและจัดประสบการณ์เรียนและ
ทดลองสอนเพื่อแก้ไขปรับปรุง หลังจากการประชุมปฏิบัติการแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคอยดู
แลนิเทศและบริการครูอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

3. การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ
เพราะครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้นตัวครูจะ
ต้องมองเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงในสังคม ครูจะต้องก้าวให้ทันกับเหตุการณ์และการ
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะครูจะเป็นผู้ที่ทำให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสและมีส่วนร่วมในชีวิตสังคม
ปัจจุบันมากที่สุด ฉะนั้นการคัดเลือกและจัดครูเข้าสอนจึงต้องระมัดระวังแม้ว่าครูจะผ่านการฝึก
อบรมการใช้หลักสูตรมาแล้วก็ตาม

4. การจัดตารางสอน การจัดตารางสอนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค
ในการใช้หลักสูตรได้เหมือนกัน ในการจัดตารางสอนควรคำนึงถึงการเรียนรู้อื่นๆ ไม่ควรใช้

เวลาเท่าๆ กัน ระดับของความยากง่ายของการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน ช่วงการเรียนรู้จะต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน และรวมถึงอัตราเวลาเรียนในแต่ละภาคการศึกษาและรอบปีการศึกษา ตลอดจนชั่วโมงสอนของครู นอกจากนี้การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีการใช้ตลอดเวลา จึงจะถือว่าการใช้อาคารสถานที่ที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน การจัดทำกำหนดการสอน ประมวลการสอน แผนการสอน พัฒนาคู่มือครู แบบเรียน และสื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ โดยเฉพาะแผนการสอน จะช่วยให้ครูเห็นแนวทางว่าจะเลือกกิจกรรมอะไรให้กับเด็ก และกิจกรรมอะไรที่จะทำให้เด็กอยากเรียน การจัดทำสื่อการเรียนการสอนควรจะร่วมกันทำเพราะจะเป็นการประหยัดแรงงาน งบประมาณ และครอบคลุมเนื้อหาสาระได้มากกว่า และที่สำคัญคือผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามความสามารถความสนใจและตรงกับความต้องการของชุมชน

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรกับผู้ปกครอง คณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียนและประชาชนในชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจว่าการใช้หลักสูตรใหม่นั้นลูกหลานของเขาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรเกี่ยวกับการเรียนรู้ เจตคติ ค่านิยม และความสามารถในการแก้ปัญหา การประชาสัมพันธ์หลักสูตรจะต้องทำติดต่อกันไป และแต่ละครั้งไม่ควรนานเพราะจะทำให้เกิดความเบื่อหน่าย การใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องช่วยประชาสัมพันธ์หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จะช่วยได้มาก

7. การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และการเลือกสรร โครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเรียนรู้ของเด็กไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็จะเป็นส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ เช่น การจัดบริการอาหารกลางวัน เด็กจะได้แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกคุณค่าอาหารที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การบริโภคอาหารที่ได้สัดส่วนและถูกสุขลักษณะ และมารยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เด็กจะเกิดการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติโดยไม่รู้ตัว และผลจากการเรียนรู้นี้จะช่วยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวเด็กต่อไป

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตร การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการปรับปรุงหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องกระทำเป็นขั้นตอนถ้าจุดมุ่งหมายของการใช้หลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินเพื่อปรับปรุงก็จะทำได้ง่ายและทราบว่า การปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง วิธีการทำนั้นจะทำอย่างไร การประเมินผลหลักสูตรควรคำนึงถึงการประเมินผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 263-271) ได้กล่าวถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่ามีงานหลักอยู่ 3 งาน คือ

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วยงานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร และการบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ดังนี้

1.1 งานเตรียมบุคลากร เป็นงานที่มีความสำคัญมากต่อการนำหลักสูตรไปใช้ ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะมีการให้ความรู้หรือชี้แจงให้ผู้ที่จะใช้หลักสูตรมีความเข้าใจถึง จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้น การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรนี้ก็ยังมีความสำคัญและเป็นภาระหนักมากถ้าหากหลักสูตรที่จัดทำขึ้นใหม่นั้นเป็นหลักสูตรซึ่งมีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิมโดยสิ้นเชิง แต่หากเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยการปรับปรุงแก้ไขเพียงบางส่วน ภารกิจเกี่ยวกับการเตรียมบุคลากรก็จะไม่มี ความยุ่งยากซับซ้อนเท่าใดนัก

การเตรียมบุคลากรเพื่อการใช้หลักสูตรอาจจะดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ประชุมชี้แจง อบรม ประชุมสัมมนา การเผยแพร่เอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่างๆ ถ้าหากหลักสูตรที่ได้จัดทำขึ้นจะถูกนำไปใช้กับกลุ่มประชากรอย่างกว้างขวางการเตรียมบุคลากร ก็ควรจะได้ดำเนินการในหลายๆ รูปแบบเพื่อจะให้การกระจายข้อมูลเป็นไปอย่างกว้างขวางและถึงกลุ่มผู้ใช้โดยทั่วถึงกัน

ถ้าหากจะมองงานเตรียมบุคลากรในหน่วยงานส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตร ก็พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดเตรียมครูโดยการส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมซึ่งจัดโดยหน่วยงานต่างๆ และบางครั้งโรงเรียนอาจจะจัดให้มีการประชุมหรือฝึกอบรมภายในกลุ่มโรงเรียนหรือโรงเรียนของตนเอง ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและสามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง

1.2 การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การจัดครูเข้าสอนเป็นงานของหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นงานของหัวหน้าสถานศึกษาในแต่ละแห่ง การจัดครูเข้าสอนจำเป็นจะต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ตลอดจนความสมัครใจของครูแต่ละคนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรแต่ละคนมีโอกาสได้ใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรให้มากที่สุด

1.3 การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร วัสดุหลักสูตรที่กล่าวถึงได้แก่เอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครูให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างถูกต้อง เป็นหน้าที่ของหน่วยงานส่วนกลางจะต้องดำเนินการบริการ

หลักสูตรให้ถึงผู้ที่อยู่ในโรงเรียนแต่ละแห่งได้ครบและทันตามกำหนดเวลา

1.4 การบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน การจัดบริการหลักสูตรภายในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องเฉพาะ บริการเกี่ยวกับห้องสมุด สื่อการเรียนการสอน บริการเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดและประเมินผลและการบริการแนะแนว ฯลฯ เป็นต้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจะได้พยายามจัดทำหรือจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะให้เกิดประโยชน์จากบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกโรงเรียนอีกด้วย

2. งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรกลางที่ยกร่างขึ้นมาเพื่อใช้กับประชากรโดยส่วนรวม มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น ควรจะได้มีการปรับปรุงหลักสูตรกลางให้มีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ การดำเนินการปรับหลักสูตรท้องถิ่นทำได้หลายลักษณะ คือ อาจทำโดยคณะกรรมการหรือบางลักษณะอาจจะทำโดยครูผู้สอนแต่ละคนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นกับความสนใจและขีดความสามารถของผู้ใช้หลักสูตรนั้น ๆ

2.2 การจัดทำแผนการสอน การจัดทำแผนการสอนเป็นการขยายรายละเอียดของหลักสูตรให้ไปสู่ภาคปฏิบัติโดยการกำหนดกิจกรรมและเวลาไว้อย่างชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ การจัดทำแผนการสอนจึงมักดำเนินการเป็นรายวิชาหรือเป็นรายชั้นเรียน แผนการสอนอาจแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกเป็นแผนการสอนระยะยาวและอีกส่วนหนึ่งเป็นแผนการสอนระยะสั้น โดยให้นำเอาแผนการสอนระยะยาวมาขยายเป็นรายละเอียดสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการสอนแต่ละครั้งจะต้องเริ่มจากการพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอนว่าการสอนในครั้งนั้น ๆ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญอย่างไร การที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้จะต้องให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอะไร ในบางครั้งการที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจจะสามารถจัดกิจกรรมได้หลาย ๆ ชนิด แต่ละชนิดอาจจะมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในเรื่องการใช้เวลา การใช้แรงงาน การใช้ทรัพยากร ตลอดจนการใช้งบประมาณ ครูผู้สอนควรเลือกกิจกรรมที่เห็นว่า จะก่อให้เกิดความรู้หรือประสบการณ์ สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ประหยัดทั้งเวลา แรงงานและค่าใช้จ่ายให้มากที่สุด

2.4 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนเป็นงานที่สำคัญงานหนึ่งเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของครู ทั้งนี้เพราะการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักการของหลักสูตรจะช่วยบ่งบอกถึงความสำเร็จหรือผลการใช้หลักสูตรได้ ครูผู้สอนจะต้องทำการศึกษาให้เข้าใจถึงจุดประสงค์และจุดเน้นของหลักสูตรอย่างชัดเจน ต่อจากนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวัดและประเมินผลให้เข้าใจ แล้วจึงปฏิบัติตามข้อกำหนดและวิธีการต่างๆ อย่างถูกต้องและครบถ้วน จะเป็นการช่วยให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร และการจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3.1 การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้น จะต้องมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่า ได้ดำเนินการด้วยความถูกต้อง มีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาจะได้หาทางแก้ไขและให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรเพื่อให้ครูดำเนินการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้อง การนิเทศการใช้หลักสูตรหรือการนิเทศการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นจะต้องสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

3.2 การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร หน่วยงานส่วนกลางควรหาทางสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรให้สามารถดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยความมั่นใจ การจัดตั้งศูนย์วิชาการอาจจะทำในลักษณะของศูนย์ให้บริการแนะนำช่วยเหลือหรือจัดตั้งโรงเรียนตัวอย่างเพื่อพัฒนาให้เป็นแกนนำในการขยายผลการพัฒนาและการใช้หลักสูตรไปสู่โรงเรียนอื่น รวมทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้โรงเรียนพัฒนาประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตรในโรงเรียนของตน และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการใช้หลักสูตรในระหว่างโรงเรียนต่างๆ อีกด้วย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 156-157) ได้กล่าวถึง งานหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2 งาน ดังนี้

1. งานบริหารหลักสูตร เป็นการบริหารและดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้บริหารจะเป็นแกนนำ โดยมีผู้ช่วยฝ่ายต่างๆ หัวหน้าหมวดวิชาครูวิชาการโรงเรียน ครูผู้สอน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เสริมการบริหารหลักสูตร เช่น กรรมการ

บริหารโรงเรียน กรรมการบริหารวิชาการ เป็นต้น มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรต่างๆ

1.2 การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน

1.3 การจัดครูเข้าสอน

1.4 การจัดตารางสอน

1.5 การจัดแผนการเรียน

1.6 การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

1.7 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น อาคารสถานที่
งบประมาณ การบริการห้องสมุด เป็นต้น

1.8 การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

1.9 การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน

2. งานสอน เป็นการนำหลักสูตรที่วางแผนไว้ไปสู่การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอนที่จะให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

2.1 การทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.2 การวางแผนการสอน

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2.4 การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน

2.5 การจัดสอนซ่อมเสริม

2.6 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ ที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรจากภาคทฤษฎีไปสู่ภาคปฏิบัติ ให้ความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร รวมถึงการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาการสอนของครู โดยในทางปฏิบัตินั้น ผู้เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ควรต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดกล่าวคือผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในการจัดทำแผนการสอน แนวการสอนและคู่มือครู จัดบริการด้านบุคลากร สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ต่างๆ เพื่อความสะดวกต่อการเรียนการสอน ตลอดจนจัดให้มีการอบรม ส่งเสริม ด้านวิชาการแก่บุคลากรฝ่ายต่างๆ ด้วย ส่วนครูผู้สอนก็ต้องร่วมมือร่วมใจกัน

ทำแผนการสอน แนวการสอนและคู่มือครู เพื่อเป็นแนวการใช้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถใช้และผลิตอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนอย่างชำนาญ ตลอดจนไม่หาความรู้ ความชำนาญในวิทยาการใหม่ๆ อยู่เสมอ เช่น การเข้าอบรม สัมมนา และศึกษาต่อในสาขาที่ต้องการ เป็นต้น ดังนั้นถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตามบทบาทของตนเองอย่างสมบูรณ์ที่สุดแล้ว ก็เชื่อแน่ว่าหลักสูตรนั้นๆ ย่อมมีคุณภาพที่ดีที่สุดเช่นกัน

การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรโดยทั่วไปมักกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เพื่อให้สถานศึกษาหรือท้องถิ่นสามารถกำหนดรายละเอียดในการปฏิบัติได้เหมาะสมตามข้อจำกัด และความต้องการของผู้เรียน ในการพิจารณากำหนดรายละเอียดต่างๆ ควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และมีเหตุผล

การกำหนดรายละเอียดเพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นได้มีนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรเสนอแนวคิดไว้มากมาย ดังนี้

ดิลก บุญเรืองรอด (2521: 44-51) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้มีคุณภาพว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง แล้ววางแผนการใช้หลักสูตรและบริหารการสอน โดยแบ่งขั้นตอนการใช้หลักสูตรออกเป็น 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. การทำความเข้าใจหลักสูตรโดยทั่วไป ซึ่งครูจะต้องศึกษาหลักสูตรทั้งฉบับ ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะวิชาที่รับผิดชอบ
2. การวิเคราะห์หลักสูตร โดยการวิเคราะห์ความมุ่งหมายกับเนื้อหา
3. การพิจารณากิจกรรม เพื่อสร้างบูรณาการ
4. การจัดโปรแกรมการสอน ประกอบด้วยงานบุคคล อุปกรณ์ อาคารสถานที่ ผู้เรียนและเวลา
5. การจัดตารางสอน ซึ่งรวมทั้งงานที่ต้องทำเป็นกลุ่มและตารางงานสอน
6. การวางแผนการสอนส่วนบุคคล
7. การวางแผนการสอนร่วมกัน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวิชา
8. การศึกษาความพร้อมของผู้เรียน
9. การสอน
10. การประชุมประสานงานการสอนทุกสัปดาห์
11. การประเมินผล
12. การปรับปรุงการเรียนการสอน

กองการวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 8-10) ได้กำหนดถึง ตัวชี้บ่งถึงความสำเร็จ ของการนำหลักสูตรไปใช้ไว้ดังนี้

ก. องค์ประกอบประเภทปัจจัย (input)

1. องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 1.1 ความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารต่อการใช้หลักสูตร
- 1.2 ทศนคติที่มีต่อหลักสูตร

ฯลฯ

2. องค์ประกอบทางด้านตัวครู ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 2.1 ประสบการณ์ของครูเกี่ยวกับการฝึกอบรม
- 2.2 ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อการใช้หลักสูตร

ฯลฯ

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 3.1 ความรู้ความสามารถพื้นฐาน
- 3.2 การได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครอง
- 3.3 สุขภาพและภาวะโภชนาการ
- 3.4 การมีหนังสือและอุปกรณ์การเรียน

ฯลฯ

4. องค์ประกอบด้านสื่อ ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 4.1 เอกสารประกอบหลักสูตร
- 4.2 อุปกรณ์ประจำห้องเรียน
- 4.3 ครูมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับบทเรียน

ฯลฯ

5. องค์ประกอบด้านปัจจัยสนับสนุน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 5.1 อาคารสถานที่
- 5.2 งบประมาณที่ได้รับ
- 5.3 ความร่วมมือจากชุมชน

ฯลฯ

ข. องค์ประกอบประเภทกระบวนการ (process)

1. องค์ประกอบทางการบริหาร ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 1.1 เทคนิคและลักษณะการบริหาร
- 1.2 การนิเทศภายในและภายนอก
- 1.3 การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับคณะครู

- ๖๗

2. องค์ประกอบทางด้านตัวครู ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 2.1 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียน
- 2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามแผนการสอน
- 2.3 การเปิดโอกาสให้เด็กคิดและปฏิบัติ
- 2.4 การใช้เทคนิควิธีสอนต่างๆ
- 2.5 การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี
- 2.6 การวัดผลและประเมินผล

๖๗

3. องค์ประกอบด้านนักเรียน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 3.1 อัตราการมาเรียน
- 3.2 ความสนใจและตั้งใจ
- 3.3 การมีโอกาสร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
- 3.4 การได้ฝึกปฏิบัติและประเมินตนเอง

๖๗

4. องค์ประกอบทางปัจจัยสนับสนุน ตัวชี้บ่ง ได้แก่

- 4.1 การใช้อาคารสถานที่และห้องฝึกงาน
- 4.2 การใช้งบประมาณ
- 4.3 กิจกรรมการใช้แหล่งวิชาในชุมชน

ค. องค์ประกอบประเภทผลผลิตระยะสั้น (interim outcomes) ตัวชี้บ่ง ได้แก่

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความเข้าใจ
2. พฤติกรรมด้านความสามารถทางการปฏิบัติ
3. พฤติกรรมทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก เช่น ความมีระเบียบ วินัย ทัศนคติ

ต่อวิชาที่เรียน ค่านิยม จริยธรรมต่างๆ ๖๗

กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 117-119) ได้กล่าวถึงการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพไว้ว่า การใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องพิจารณาถึงการจัดห้องเรียน การบริการเพื่อการเรียนรู้

การสอน การเปิดรายวิชาเลือก การจัดกิจกรรมต่างๆ การประเมินผล การจัดบุคลากรและการเงิน
ดังมีรายละเอียด สรุปได้คือ

1. การจัดห้องเรียน ควรจัดให้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนการสอน มีขนาด
พอเหมาะกับจำนวนของผู้เรียน ตลอดจนจัดให้มีห้องปฏิบัติการต่างๆ อย่างเพียงพอ

2. การบริการเพื่อการเรียนการสอน ได้แก่ บริการห้องสมุด ศูนย์การเรียน ศูนย์ภาษา
เป็นต้น โรงเรียนควรจัดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. การเปิดรายวิชาเลือก ควรเปิดวิชาที่ตรงกับความสนใจ ความถนัด ความสามารถ
ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ตลอดจนมีการจัดบริการแนะแนวด้วย

4. การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมการเรียนการสอน และเป็นการเพิ่มพูนความรู้และ
ประสบการณ์ของผู้เรียน โรงเรียนควรเลือกจัดกิจกรรมที่มีคุณค่าสูงสุด และอยู่ในความสนใจของผู้
เรียนเป็นส่วนใหญ่

5. การประเมินผลการเรียนการสอน เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่โรงเรียนควรส่งเสริม
ให้ครูมีทักษะในการวัดและประเมินผล พร้อมกับสามารถวางแผนการประเมินผลได้อย่างดีที่สุด

6. การจัดบุคลากรและการเงิน โรงเรียนควรได้สนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาตนเองทาง
ด้านวิชาการตลอดเวลา มีการจัดบุคลากรที่เหมาะสมเพื่อการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ และ
มีการวางแผนด้านงบประมาณอย่างรัดกุม ประหยัด และคุ้มค่ามากที่สุด

วิจัย ดิสสระ (2535 : 112) ได้กล่าวถึงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลดีนั้น
จะต้องคำนึงถึงหลักการต่างๆ ดังนี้

1. เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ทั้งระยะสั้นและระยะยาวต้องมีการประสานงานกับ
หน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดี

2. ต้องมีการปรับปรุงตลอดเวลาของการใช้หลักสูตร

3. เป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาการเจริญเติบโตทางด้านวิชาชีพของครู

4. ต้องเป็นกระบวนการที่จะต้องทำอย่างกระจ่างและชัดเจน ต้องให้ผู้ใช้หลักสูตรรู้จัก
สื่อต่างๆ ของหลักสูตร ผลที่จะเกิดขึ้นกับวิธีการใช้หลักสูตรและความรู้สึกนึกคิดของเพื่อนๆ หรือ
ครูที่อาจจะมีความต้องการนำหลักสูตรไปใช้

5. ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรในระดับต่างๆ และมีหน่วยงานพร้อมจะให้ความ
ช่วยเหลือในด้านเทคนิควิธีต่างๆ

6. หากมีปัญหา ต้องมีการวางแผนแก้ปัญหาในระดับกลุ่มโรงเรียนเพื่อช่วยกันแก้ปัญหา

7. การแนะนำในการปฏิบัติต้องคำนึงถึงหลักการ เหตุผลของการเปลี่ยนแปลงให้

ชัดเจนและควรมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ

8. การสร้างแผนงานที่จะนำหลักสูตรไปใช้นั้น ถือว่าเป็นปัญหาที่จะต้องหาทางปรับปรุงแก้ไข ประการหนึ่งซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้อุทิศการวางแผน และต้องใช้เวลาพอสมควร

9. บางครั้งผลงานที่กระทำไปอาจไม่ส่งผลกลับ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ต้องพิจารณาถึงความก้าวหน้าและประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งจะก่อให้เกิดกำลังใจในการปฏิบัติ

10. จุดมุ่งหมายของการนำไปใช้จริงๆ นั้น ต้องการจะส่งเสริมประสิทธิภาพของโรงเรียนและการเรียนการสอนของครูและนักเรียน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า หลักสูตรจะบรรลุความสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง ซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี โดยเริ่มต้นที่การทำ ความเข้าใจหลักสูตร การวิเคราะห์หลักสูตรทั้งฉบับ การจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดบุคลากร การจัดปัจจัยที่สนับสนุนต่อการ ใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน และสิ่ง ที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอนของครู ซึ่งเชื่อว่า ถ้าทุกขั้นตอนเหล่านี้ดำเนินไปอย่างดี และมีคุณภาพแล้ว ก็จะเป็นการนำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตร หากทุกขั้นตอนดำเนินไปอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพแล้ว การใช้หลักสูตรย่อมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

บทบาทของบุคลากรในการใช้หลักสูตร

การดำเนินการใช้หลักสูตรให้บรรลุเป้าหมาย ผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกระดับจะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ (กรมวิชาการ, 2534) ดังที่นักการศึกษาหลายท่านแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 184) ได้กล่าวถึงบุคคล 3 กลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้หลักสูตรบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ คือ

1. ครูใหญ่
2. ครูประจำชั้น
3. ชุมชนหรือผู้ปกครอง

นอกจากนั้นยังระบุว่า ครูใหญ่เป็นผู้มีบทบาทมากเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร เป็นหน้าที่ของครูใหญ่ที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรทุกขั้นตอน และดำเนินการใช้หลักสูตรร่วมกับคณะครู ชุมชน หรือผู้ปกครองอย่างมีประสิทธิภาพ

สังกัด อุทรานันท์ (2527: 273-275) ได้กล่าวถึงบทบาทของบุคคลต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรมีบทบาทในการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

1.1 ช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร และดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

1.2 ทำการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ในหน่วยงานที่ใช้หลักสูตร

1.3 ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการใช้หลักสูตร โดยการให้บริการวัสดุหลักสูตร และให้กำลังใจแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

2.1 ทำความเข้าใจหลักสูตร

2.2 ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนต่างๆ

2.3 ดำเนินการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร

2.4 กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น การจัดอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา

2.5 ให้กำลังใจและบำรุงขวัญ

3. หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา ควรดำเนินการส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้

3.1 ศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนรับผิดชอบอย่างชัดเจน

3.2 ช่วยวางแผนและจัดทำแผนการเรียนการสอน

3.3 จัดหาวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

3.4 การดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรที่อยู่ในความรับผิดชอบ

4. ครู ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง มีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

4.1 ศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนใช้อยู่คนเดียว

4.2 ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4.3 สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

4.4 พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสม หรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

5. บุคลากรอื่นๆ ซึ่งได้แก่ บรรณารักษ์ นักเทคโนโลยีทางการศึกษา นักวัดผล นักแนะแนว ฯลฯ ต่างก็มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ดังนี้คือ

5.1 ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอย่างเต็มที่

5.2 ให้ความช่วยเหลือหรือให้บริการแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างเต็มที่

สำหรับในการทำวิจัยครั้งนี้ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรนั้นมีอยู่ 2 ระดับ คือ ระดับผู้บริหาร และระดับอาจารย์ผู้สอน

ผู้บริหาร ได้แก่ อธิการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ คณบดี และหัวหน้าภาควิชา ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นตัวจักรสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้เพราะถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารงานด้านวิชาการ ดังที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 183-184) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารด้านวิชาการ ไว้ดังนี้

1. เป็นผู้รับผิดชอบทางการศึกษาทั้งหมดของโรงเรียน กล่าวคือ จะต้องจัดการศึกษาให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ และให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ

2. เป็นผู้นำในการประชุมวางแผนทางวิชาการของโรงเรียนทั้งแผนระยะยาวและระยะสั้น พร้อมกันนั้นมีการแบ่งงานและมอบหมายงานให้เหมาะสม มีการติดตามและให้การช่วยเหลือแก่ครูตามสมควร

3. เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดครูเข้าสอนตามความรู้ ความสามารถ ความถนัด และให้โอกาสแก่ครูทุกคนในการแสดงความสามารถในการสอนทุกชั้น

4. เป็นผู้นำให้ครูรู้จักหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผล

5. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ครูจัดทำโครงการสอนเป็นรายวิชา หรือกลุ่มวิชา หรืออาจจะจัดซื้อเป็นสมบัติของโรงเรียน

6. ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนครู ทำแผนการสอนเป็นประจำ เพื่อเป็นหลักประกันว่าครู ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและจะทำให้การเรียนการสอนนั้น เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเกิดผลดีแก่ผู้เรียน

7. ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนครูในเรื่องสื่อการเรียน การสอนเพื่อสนับสนุนให้ครูได้ใช้ประกอบการสอน

8. นิเทศการสอนของครูในโรงเรียน โดยการนิเทศเป็นระบบ ระเบียบ มีการใช้เครื่องมือในการนิเทศ เช่น เครื่องมือของ แพลนเดอริส ของ แฮริส เป็นต้น ตลอดจนการให้คำแนะนำช่วยเหลือการบริการและติดตามผลของครู

9. รับผิดชอบในการจัดการสอนของครู ในกรณีที่ครูไม่สามารถมาทำการสอนได้ ใน

การนี้ครูใหญ่ควรมีการรวมตารางสอนไว้ เพื่อสะดวกในการหาคนแทน หรือเพื่อขจัดปัญหานักเรียนที่จะรบกวนห้องข้างเคียง

10. ส่งเสริมให้ครูทำสื่อการเรียนการสอน และทำโครงการช่วยเหลือเด็กที่เรียนอ่อน เช่น การสอนซ่อมเสริม เป็นต้น

11. เป็นผู้นำแก่ครูในการวัดผล ประเมินผล การวิเคราะห์ข้อทดสอบ

12. เป็นผู้นำแก่ครูในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้แก่นักเรียน

13. จัดห้องพิเศษต่างๆ เพื่อเสริมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

14. เป็นผู้นำในการจัดบริการแนะแนวศึกษาให้เด็ก

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522) ได้กล่าวสรุปถึงหน้าที่ของผู้บริหารในการใช้หลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การกำหนดนโยบายและการประสานงานในการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และระหว่างกลุ่มโรงเรียน

2. การบริหารวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนจะมีส่วนส่งเสริมแนะนำในการจัดกิจกรรมด้านวิชาการที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรสัมฤทธิ์ผล

3. การบริหารบุคลากร ผู้บริหารจะมีส่วนในการคัดเลือก และจัดบุคคลให้สอนตามความสามารถ ความถนัด และส่งเสริมการศึกษาต่อ การอบรมหรือการประชุมทางวิชาการต่างๆ ให้บุคลากรได้มีความเข้าใจการใช้หลักสูตรในการสอนได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น

4. การบริหารธุรการและการเงิน โดยอำนวยความสะดวก และจัดสรร งบประมาณให้หน่วยงานต่างๆ ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

5. บริหารอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การสอนให้มีความพร้อม ในการอำนวยความสะดวกแก่การดำเนินงานตามหลักสูตรการสอน

สำหรับอาจารย์ผู้สอนหรือครูผู้สอนนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตร เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปสู่การสอน การสอนจะมีคุณภาพดีเยี่ยมอาศัยผู้สอนที่มีคุณภาพด้วยเช่นกัน ดังที่ กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 120-121) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องมีการเตรียมตัวในการใช้หลักสูตร คือ

1. ครูควรจะต้องศึกษาปรัชญาหรือปณิธานของการศึกษาของชาติ

2. ศึกษาแผนการศึกษาชาติ

3. รับรู้ว่าตนเองจะสอนในระดับใด ชั้นใด และวิชาอะไร

4. ศึกษาหลักสูตรในระดับชั้นและวิชาที่จะต้องสอน

5. ศึกษาความมุ่งหมายของหมวดวิชา คำอธิบายรายวิชา ตลอดจนแผนการสอน

รายวิชา คู่มือครูและแบบเรียนในวิชา

6. วางแผนการเรียนการสอน กำหนดคาบเวลากิจกรรม ให้เหมาะสมกับบทเรียน ว่า จะต้องใช้เวลาสอนในกี่คาบเวลาต่อสัปดาห์และต่อภาคเรียน

7. เมื่อจะเริ่มสอนจริงก็ควรมีการวางแผนการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูได้มีการเตรียมตัวที่จะเผชิญปัญหาต่างๆ และเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมกับบทเรียนและนักเรียน ตลอดจนเตรียมวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของครู

ตามปกติแล้วก่อนที่จะทำแผนการสอน จะต้องทำประมวลการสอนก่อน ประมวลการสอนคือ ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ปัจจุบันประมวลการสอนจะใช้ในความหมายเดียวกันกับคู่มือ หรือแนวทางที่ปรับจากหลักสูตรแม่บท เพื่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ หัวหน้าส่วนการศึกษา และครูในการนำไปใช้

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีหลายฝ่ายและหลายระดับ ซึ่งถ้าได้ปฏิบัติงานตามบทบาทและหน้าที่ของตน โดยมีการประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีแล้ว ย่อมมีผลต่อคุณภาพของหลักสูตรนั้นๆ อันจะส่งผลไปถึงคุณภาพของผู้เรียนด้วยในที่สุด

ข้อควรคำนึงในการนำหลักสูตรไปใช้

กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 115-116) ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องคำนึงถึง 2 ประการ คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร

1. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ที่ควรพิจารณา คือ

1.1 ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกรูปแบบของพฤติกรรมที่พึงปรารถนา

1.2 สนับสนุนในสิ่งที่ผู้เรียนมีความถนัดและสนใจ

1.3 ให้คำแนะนำช่วยเหลือและการวางแผนอนาคตให้กับผู้เรียน

1.4 ให้เวลาสำหรับวิชาเลือกให้เพียงพอที่จะพัฒนาความสามารถในการ

ประกอบอาชีพ

1.5 ประเมินผล เพื่อปรับปรุงหลักสูตรและการบริหารให้เกิดประโยชน์กับ

ผู้เรียนมากที่สุด

1.6 การจัดหาสถานที่เรียนและครูผู้ให้ความรู้ที่หลากหลายออกไปกว่าเดิม

1.7 มีโปรแกรมให้ผู้เรียนได้เลือกปฏิบัติ

1.8 มีการประเมินผลเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าของผู้เรียน

1.9 มีข้อมูลทุกด้านเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการแนะแนวและอื่นๆ

1.10 ผู้บริหารให้ความสนใจต่อครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด

2. ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ที่ควรพิจารณา คือ

2.1 การจัดห้องเรียน ควรคำนึงถึงบรรยากาศ และสอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของผู้เรียนด้วย จำนวนนักเรียนในห้องไม่มากและน้อยเกินไป

2.2 การบริการเพื่อการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและพัฒนาผู้เรียนให้มีโอกาสพัฒนาตนเองในทุกๆ ด้าน

2.3 การเปิดวิชาเลือก ควรจะเปิดให้ได้มากเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ นักเรียนได้มีโอกาสเลือกโดยมีการแนะแนวเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประโยชน์สูงสุด

2.4 การจัดกิจกรรมต่างๆ ในการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ฝึกความรับผิดชอบและการอยู่ร่วมกันในสังคม

2.5 การประเมินผล นำผลการประเมินผลไปปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับผู้เรียน และยังคงผลไปถึงการปรับปรุงหลักสูตร

2.6 การจัดบุคลากร มอบงานให้เหมาะสมกับคุณวุฒิ ความสามารถ ความสนใจของบุคลากร สนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาความรู้ ความสามารถในด้านที่ตนได้รับมอบหมาย มีสวัสดิการและความสะดวกต่างๆ ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ และสมำคัญ

2.7 การเงิน มีการวางแผนกำหนดงบประมาณและจัดสรรค่าใช้จ่ายต่างๆ ของโรงเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องและเกิดประโยชน์สูงสุดในทุกด้าน และปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับบุคคลที่จะนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อไป

จะเห็นได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ต้องคำนึงถึงผู้เรียนและส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจึงจะทำให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้

หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สถาบันราชภัฏ

ความเป็นมาของหลักสูตร

หลักสูตรฝึกหัดครูระดับก่อนประถมศึกษา ในสถาบันราชภัฏ ซึ่งเป็นสถาบันผลิตครูสังกัดสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถาบันผลิตครูระดับก่อนประถมศึกษาแห่งแรกของไทยได้มีการผลิตครูระดับก่อนประถมศึกษาครั้งแรก พ.ศ. 2484 ณ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

เป็นหลักสูตรผลิตครูอนุบาล หลักสูตร 1 ปี โดยรับเอาแนวคิดแบบอย่างของเฟรเดอริค และมอนเตส เซอรีมาปรับใช้ในการอบรมครูอนุบาล ในปี พ.ศ. 2500 ได้ผลิตครูระดับก่อนประถมศึกษาโดยใช้ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงอนุบาลโดยใช้เวลาเรียน 2 ปี พ.ศ. 2512 ได้ผลิตครู ในระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มอีก 1 หลักสูตร คือ หลักสูตรประโยคครูอนุบาลหลักสูตร 1 ปี พ.ศ. 2519 กรมการฝึกหัดครูได้ปรับปรุงหลักสูตรเป็นหลักสูตรการฝึกหัดครู สภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ผลิตครูระดับก่อนประถมศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการชั้นสูง และระดับปริญญาตรี ครุศาสตร์บัณฑิต (2 ปี) โดยมุ่งคำนึงถึงความสอดคล้องกันระหว่างการพัฒนาการฝึกหัดครู การพัฒนาการศึกษาโดยทั่วไป และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้โดยพิจารณาเกณฑ์มาตรฐานของทบวงมหาวิทยาลัยแห่งรัฐเป็นหลักประกอบด้วย ในปี พ.ศ. 2524 กรมการฝึกหัดครูได้ปรับปรุงหลักสูตรมาเป็น หลักสูตรการฝึกหัดครู ระดับปริญญาตรี สภาการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2524 ซึ่งเป็นหลักสูตรผลิตครู ในระดับก่อนประถมศึกษาที่เรียนติดต่อกันจนจบ ปริญญาครุศาสตร์บัณฑิตได้ในช่วงเดียว (หลักสูตรปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปี) ในปี พ.ศ. 2530 กรมการฝึกหัดครูได้ปรับปรุงหลักสูตรมาเป็น หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 ซึ่งหลักสูตรฉบับนี้ได้มีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความต้องการของสังคม โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2530)

1. ยึดหลักมาตรฐานวิชาการ และวิชาชีพอุดมศึกษา
2. มุ่งที่จะผลิตคนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยให้เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพชั้นสูง
3. เป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม และความเจริญทางวิชาการ
4. เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสแก่ผู้เข้ารับการศึกษได้เลือกเรียนตามสมรรถภาพ โดยได้จัดหลักสูตรเป็นระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี ปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา)
5. เน้นทฤษฎีความรู้คู่ปฏิบัติ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความสามารถด้านวิชาชีพ ความรู้ เทคนิควิธี การจัดการอาชีพ และคุณธรรม

หลักการทั้ง 5 ข้อแสดงให้เห็นถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่ง กำหนดทิศทางของหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 และหลักสูตรผลิตครูในระดับก่อนประถมศึกษาได้ปรับมาเป็น หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรม วิชาการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2530 ต่อมาหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู ซึ่งมีหน้าที่

ในการพัฒนาหลักสูตรวิทยาลัยครู ได้ทำการประเมินหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 โดยภาพรวมพบว่าบางรายวิชามีชั่วโมงภาคปฏิบัติไม่เหมาะสมกับรายวิชา คือ มากหรือน้อยเกินไป บางรายวิชามีจำนวนชั่วโมงของการบรรยายทฤษฎี โดยขาดชั่วโมงปฏิบัติการฝึกหัดครูจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 มาเป็นหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2536 ทั้งนี้หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2530 ก็ได้ปรับปรุงมาเป็นหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2536 ด้วย ซึ่งจุดประสงค์เฉพาะของหลักสูตรยังคงเดิมจากหลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2530 สำหรับโครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2536 กำหนดหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรเพิ่มขึ้นเป็น 145 หน่วยกิต จากหลักสูตรเดิม 143 หน่วยกิต (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2536)

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมที่สำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ กิจกรรมการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไปเสมอ โดยหลักสูตรเป็นแผนหรือข้อกำหนดที่อยู่ในรูปของเอกสาร และการเรียนการสอน หมายถึง การนำแผนออกสู่การปฏิบัติจริง ส่วนความหมายของการเรียนการสอนนั้นมีการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973: 127) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอนไว้ 2 ข้อ คือ

1. การสอน หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษา โดยทั่วไป
2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์หรือกิจกรรม เพื่อช่วยให้นักเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกิดการเรียนรู้โดยง่าย

สุมิตร คุณานุกร (2523: 135) กล่าวว่า การสอน คือ การที่บุคคลผู้หนึ่งนำเอาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและชีวิตของตนเองมาเผยให้บุคคลอีกผู้หนึ่งทราบ เพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณาและเลือกสรรเอาคุณสมบัติ ทักษะคติ และค่านิยมที่จับใจมายึดถือเป็นของตนเองและปฏิบัติตาม

สุนน อมรวีวัฒน์ (2526: 48-51) กล่าวว่า การสอน คือ สถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
 2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
 3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้
- จากความหมายข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมที่ครู กระทำ หรือแสดงต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นกว่าเดิม

จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

วิชย วงษ์ใหญ่ (2521: 166-167) ได้กล่าวว่า

การทำงานทุกอย่างเราจะต้องทราบจุดมุ่งหมายของงานเสียก่อนหรือทราบถึงนโยบาย หลักการของสิ่งที่เราจะทำอย่างชัดเจนว่าเราจะทำอะไร และจะทำด้วยวิธีใด การเรียนการสอน ก็เช่นเดียวกัน เราจะต้องทราบเสียก่อนว่าจะสอนเพื่ออะไร และจะดำเนินการสอนอย่างไร การที่เราจะกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอนได้นั้น จะต้องศึกษาข้อมูลหลายอย่างด้วยกันเพื่อนำมา กำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย เช่น การศึกษาหลักสูตร โครงการสอน กำหนดการสอนคู่มือครู แบบเรียน และต้องศึกษาสารวจทางด้านผู้เรียนด้วย เกี่ยวกับระดับวุฒิภาวะ ความต้องการ ความสนใจ ความสามารถความรู้พื้นฐาน สภาพทั่วไปทางสิ่งแวดล้อมของเด็ก และตลอดจนสุขภาพอนามัย

วิธีการสอนและรูปแบบวิธีสอน

ในการจัดการเรียนการสอนที่จะให้เกิดประสิทธิภาคนั้น จำเป็นต้องอาศัยใช้เทคนิค และวิธีสอนที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน และเนื้อหา ดังนั้น ครูผู้สอน จำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในการพิจารณาเลือกวิธีสอนแบบต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมาย หลายวิธีมาใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูง ซึ่ง จำรัส น้อยแสงศรี (2520 : 79-81) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการที่จะเลือกใช้วิธีสอนแบบใดให้เหมาะสมนั้น ควรจะขึ้นอยู่กับ ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
2. ลักษณะของบทเรียน
3. ธรรมชาติของวิชา
4. ธรรมชาติของการพัฒนาผู้เรียน

5. ความรู้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา

6. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

สมิทธ คุณานุกร (2518: 137-146) ได้กล่าวว่า

ครูควรศึกษารายละเอียดของการสอนทุก ๆ วิธี แล้วตัดสินใจเลือกเอาเองว่า เมื่อใดควรใช้การสอนวิธีใด โดยใช้จุดมุ่งหมายของการสอนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา และได้เสนอวิธีการสอน 8 วิธี ต่อไปนี้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการเรียนการสอนตามปกติในชั้นเรียน

1. การบรรยาย วิธีการนี้เป็นวิธีการสอนซึ่งครูแทบจะทุกคนเคยชิน เพราะใช้อยู่เสมอ ลักษณะเด่นเป็นการพูดการบรรยายของครูหรือวิทยากร ใช้กับกลุ่มนักเรียนจำนวนเท่าไรก็ได้ มักใช้ในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา กิจกรรมนักเรียนมักเฉื่อยชา ไม่เปลืองอุปกรณ์การสอน ข้อดีคือเป็นการให้ความรู้ ข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี แต่มีข้อจำกัดที่เป็นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย

2. การอภิปรายและซักถาม วิธีการสอนแบบนี้สองนี้ ในทางปฏิบัติมักปน ๆ ไปกับแบบแรก เพราะหลังจากการบรรยายแล้ว มักมีการอภิปรายถามตอบปัญหาตามมา โดยมีลักษณะเด่นที่การอภิปรายถึงเรื่องที่กำลังศึกษาหรือมีปัญหา ใช้กับกลุ่มผู้เรียนประมาณ 20-30 คน เหมาะกับชั้นเรียนทุกระดับการศึกษา ครูมีหน้าที่และควบคุมการอภิปราย โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายมาก เป็นวิธีสอนที่มีข้อดีในแง่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนได้ถ่องแท้มากขึ้น กล่าวพูด กล่าวแสดงออก แต่มีข้อจำกัดที่ครูค่อนข้างจะพูดมากเกินไปและครูขาดความสามารถในการเร้าให้เด็กแสดงความคิดเห็น

3. การฝึกปฏิบัติ วิธีการสอนแบบนี้ใช้กันมาก เมื่อความมุ่งหมายของการสอนเน้นการพัฒนาทักษะ ไม่ว่าจะเป็นทางภาษา ทางดนตรี หรือขับร้อง และศิลปะ มีลักษณะเด่น คือ การฝึกฝนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดทักษะ สอนนักเรียนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ โดยครูจะเป็นผู้อธิบาย และสาธิตทักษะ ตลอดจนควบคุมแนะนำ นักเรียนก็มีส่วนร่วมปฏิบัติตลอดเวลา มีอุปกรณ์การสอนประกอบ ข้อดีคือ เป็นการสอนที่พัฒนาทักษะที่ต้องการฝึก แต่มีข้อจำกัดว่า ถ้าฝึกมากเกินไป ผู้เรียนก็เบื่อหน่ายได้เหมือนกัน

4. การสอนโดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ วิธีสอนแบบนี้ยังไม่แพร่หลายในประเทศไทย เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศยังไม่อำนวยให้มีสื่อทัศนูปกรณ์อย่างพร้อมเพรียง แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการสอนแบบนี้มีปฏิบัติกันในโรงเรียนใหญ่ ๆ ในประเทศไทย สื่อทัศนูปกรณ์ที่ว่ามีได้แก่ รูปภาพ ฟิล์ม ภาพยนตร์ และเครื่องสอนแบบโปรแกรม นักเรียนจะรับรู้ข้อมูลหรือความรู้ต่าง ๆ จากอุปกรณ์เหล่านี้ไม่ว่าจะโดยทางหู หรือทางตาก็ตาม หลังจากนั้นนักเรียนจะตอบคำถามต่าง ๆ ที่เตรียมไว้แล้ว เพื่อเป็นการประเมินผลการเรียนของตนเอง มีลักษณะเด่นคือ การสอนต้องอาศัยสื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ สอนกลุ่มนักเรียนได้ทุกระดับกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ก็ได้ ครูต้องเตรียม

ตัวอย่างดีนักเรียนอาจได้ทำกิจกรรมที่น่าสนใจหรือน่าเบื่อหน่ายแล้วแต่กรณีข้อดีของการสอนแบบนี้คือ ทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่มีข้อจำกัด คือ ครูไม่ได้รับการฝึกใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ นี้จึงเกิดปัญหาการใช้เครื่องมืออยู่เสมอ

5. การแก้ปัญหาและการค้นพบด้วยตนเอง การสอนวิธีนี้ดูจะเป็นวิธีการซึ่งชินหูอยู่พอสมควร มีลักษณะเด่นที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้การดูแลและการแนะนำของครู ซึ่งอาจทำได้โดยศึกษาทำรายงานหรือวางโครงการปฏิบัติการต่างๆ กลุ่มผู้เรียนอาจเป็นกลุ่มเล็กๆ ไม่เกิน 25 คน เหมาะสมสำหรับระดับประถมตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ครูเป็นผู้กระตุ้นนักเรียนให้เกิดความคิดเห็น ให้คำแนะนำ เน้นให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ข้อดีคือ เป็นการช่วยพัฒนาความองอาจทางด้านสติปัญญา การตัดสินใจ เลือกวิธีแก้ปัญหา แต่มีข้อจำกัดคือ เป็นวิธีสอนที่ต้องใช้เวลามาก

6. การใช้ห้องทดลอง และวิธีสืบสวน วิธีการนี้เน้นให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวิธีสอนที่ใช้การทดลองในห้องทดลอง หรือในสถานการณ์จริง ๆ กับวิธีสอนที่ใช้การแก้ไขปัญหและการค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งได้กล่าวถึงในวิธีที่ 5 ข้อแตกต่างอยู่ที่ว่าวิธีการแก้ไขปัญหหรือการค้นพบด้วยตนเองนั้น ไม่ประกันว่าจะมีการทดลองปฏิบัติเกิดขึ้นอย่างจริงจัง ผู้เรียนอาจค้นคว้าหาความรู้โดยใช้สติปัญญาและความคิดประกอบเท่านั้น แต่ไม่มีการนำเอาสิ่งที่ค้นพบได้ไปลองปฏิบัติจริง ซึ่งแตกต่างจากวิธีสอนแบบใช้ห้องทดลอง และวิธีสืบสวน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้อาจไม่ชัดเจนในกรณีที่เป็นวิชาทางวิทยาศาสตร์เพราะไม่ว่าจะใช้วิธีการสอนแบบใดก็ต้องมีการทดลองปฏิบัติอยู่เสมอ ในทางปฏิบัติมักเน้นใช้ขบวนการปฏิบัติและทดลองเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ไปในตัว แต่วิธีสอนแบบนี้มีข้อจำกัดที่ค่าใช้จ่ายสูง จัดในสถานการณ์จริง ๆ ได้ยาก

7. วิธีการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ มีลักษณะเด่นที่เป็นการสร้างและประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ หรือการคิดวิธีแก้ปัญหาที่แปลกไปจากวิธีการที่ครูสอนในชั้น ผู้เรียนอาจจัดเป็นกลุ่ม 20-35 คน ครูมีบทบาทน้อยมาก เพียงแต่เร้าผู้เรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนอาจทำงานตามลำพังของตนเอง มีข้อดีคือช่วยพัฒนาศักยภาพและความสามารถพิเศษในการสร้างสรรค์ของนักเรียน แต่มีข้อจำกัด คือ เป็นการยากที่ครูจะหยั่งรู้ความถนัด หรือความสามารถพิเศษของนักเรียนทั้งหมดได้

8. การสอนโดยใช้บทบาทและสถานการณ์จำลอง ในการที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม ครูมักใช้วิธีอธิบาย ซึ่งไม่ค่อยจะได้ผลอย่างแท้จริง การให้นักเรียนลงสมมติบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ เหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจมากกว่าการใช้วิธีอธิบาย ลักษณะเด่น คือ เป็นการเรียนการสอนที่ยึดสถานการณ์ที่

สมมุติขึ้นให้สอดคล้องกับเรื่องที่สอน กลุ่มนักเรียนที่แสดงบทบาทประมาณ 4-5 คน โดยครูเป็นผู้กำหนดบทบาทสถานการณ์จำลองขึ้น ให้นักเรียนได้ร่วมแสดงออก มีการจัดสถานที่และการแต่งกายให้เหมาะสม การสอนแบบนี้มีข้อดี คือ เป็นการช่วยพัฒนา ความรู้สึก ทักษะคิด และความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อผู้อื่น แต่มีข้อจำกัดที่การสร้างสถานการณ์จำลองนั้น อาจให้ความรู้สึกที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงเท่าที่ควร

การสอนทั้ง 8 วิธีนี้สามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เท่าเทียมกัน ครูต้องเลือกใช้วิธีการสอนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของวิชาที่สอนเพื่อให้เกิดผลตามที่มุ่งหวังไว้

สำลี ทองธิว (2524 : 10-11) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ว่าวิธีการสอนที่ใช้กันโดยทั่วไปมี 6 วิธี คือ

1. การสอนแบบบรรยาย
2. การสอนแบบสาธิต
3. การสอนด้วยภาคปฏิบัติ
4. การสอนแบบทดลอง
5. การสอนภาคสนาม
6. การสอนแบบโปรแกรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525 : 39-40) ได้กล่าวถึงรูปแบบของวิธีสอน 2 รูปแบบ คือ

1. วิธีสอนแบบธรรมดา หมายถึง การสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการสอนแบบบรรยาย เป็นผู้ประกอบกิจกรรมการสอนทุกอย่าง ส่วนนักเรียนเป็นผู้ฟังผู้ชมและทำตามคำสั่งของครูเป็นวิธีการสอนที่ดำเนินสืบต่อกันมาช้านาน ตั้งแต่เมืองไทยเริ่มมีระบบโรงเรียน จึงนิยมเรียก "การสอนแบบธรรมดา" หรือการสอนที่มีมาดั้งเดิม ตรงกับภาษาอังกฤษว่า

"Traditional Teaching" หรือ "Conventional Teaching"

ลักษณะเด่นของการสอนแบบธรรมดา

1. ครูสอนแบบบรรยาย นักเรียนเป็นผู้ฟัง และทำตามที่ครูสั่ง
2. ครูมักยืนสอนอยู่หน้าห้อง นักเรียนนั่งเรียงแถวหันหน้าเข้าหาครู
3. สื่อการเรียนที่ใช้เป็นประจำ คือ กระดานดำ ชอล์ก และแบบเรียน หากมีสื่อโสตทัศนศึกษาอื่น ก็มักเป็นการใช้สื่อด้วยตัวครูเอง นักเรียนไม่มีโอกาสร่วมใช้สื่อด้วย
4. การจัดบรรยากาศของชั้นเรียนส่วนใหญ่ปล่อยให้ผนังห้องว่างเปล่า มีรูปภาพติดบ้างแต่ไม่ได้เป็นการติดรูปภาพอย่างมีแผน

วิธีการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลางที่นิยมใช้มาก คือ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบสาธิต และการสอนแบบอื่นๆ ที่สอนนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่

2. วิธีสอนแบบนวัตกรรม หมายถึง วิธีสอนที่เป็นวิธีการใหม่ และได้ผ่านหรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดลอง เป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่วนมากเป็นการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม และการสอนรายบุคคล

ลักษณะเด่นของการสอนแบบนวัตกรรม

1. เป็นวิธีการสอนแบบใหม่ที่ได้ผ่านการวิจัย หรืออยู่ระหว่างการวิจัยทดสอบประสิทธิภาพระหว่างการเผยแพร่ แต่ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการเรียนการสอนทั่วไป
2. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนมากที่สุด
3. เป็นวิธีสอนที่ใช้การสอนแบบโปรแกรม ยึดความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้สื่อประสมเป็นเครื่องมือถ่ายทอด
4. ใช้การสอนแบบแบ่งกลุ่มกิจกรรม หรือการสอนเป็นรายบุคคลมากกว่าการสอนแบบบรรยาย

อวัชชัย ชัยจริยฉายากุล (2529 : 196-200) ได้เสนอเทคนิคการสอนโดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการสอนของ คาลลาฮาน (Callahan, 1966)ไว้ ดังนี้

1. เทคนิคการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางของความสนใจ ได้แก่
 - 1.1 การบรรยาย เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้พูดและถ่ายทอด ข่าวสารต่างๆ นักเรียนสนองตอบโดยการฟังอย่างเงียบๆ และบันทึก
 - 1.2 การใช้คำถาม เป็นเทคนิคสำคัญที่ใช้ในการสอน ให้ผู้เรียนรู้จักคิดและหาคำตอบเอง ครูจะต้องพยายามใช้คำถามกับนักเรียนมากๆ และต้องมีวิธีการและเทคนิคการถามที่กระตุ้นให้เด็กค้นคว้า ทดลอง หาข้อมูลเหตุผลมาประกอบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมากขึ้น
 - 1.3 การสาธิต ได้แก่ กิจกรรมที่ครูเป็นผู้แสดง หรือ ทำให้นักเรียนดูโดยมีการสาธิตประกอบคำบรรยาย และการสาธิตที่ไม่มีคำบรรยายประกอบ การสาธิตมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงขั้นตอนของการทำงานจากของจริงหรือประสบการณ์ตรง เพื่อจะทำได้สามารถทำงานหรือกิจกรรมนั้นๆ เองได้
2. เทคนิคการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของความสนใจ คือ การที่ครูเป็นผู้วางแผน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เอง โดยใช้วิธีการต่างๆ ได้แก่

2.1 การใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อกลางให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูเพียงแต่อธิบายเพิ่มเติมบ้างเล็กน้อย

2.2 การมอบหมายงานให้ทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง

2.3 การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้การบ้าน

2.4 การอภิปรายกลุ่ม

2.5 การจัดให้นักเรียนเรียนด้วยตนเอง โดยครูเตรียมบทเรียนให้ เช่น บทเรียนสำเร็จรูป ศูนย์การเรียน และอุปกรณ์อื่นๆ

2.6 การศึกษานอกสถานที่

2.7 การสร้างสถานการณ์จำลอง

2.8 การแสดงบทบาทสมมติ

2.9 การทดลอง

น้อมฤติ จงพยุหะ (2530) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกวิธีสอนโดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการใช้สอนและให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการสอน ดังนี้

1. การสอนแบบบรรยาย เป็นการสอนแบบอธิบายข้อความหรือเรื่องราวต่างๆ โดยผู้เรียนทำหน้าที่รับฟัง และจดบันทึกคำบรรยายเท่านั้น

2. การสอนแบบอภิปราย เป็นการสอนแบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียน โดยมีครูเป็นผู้ประสานงาน

3. การสอนแบบทดลองหรือแบบปฏิบัติการ เป็นการสอนโดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง โดยมีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ

4. การสอนแบบสาธิต เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้แสดงให้นักเรียนดูหรือให้นักเรียนแสดงให้เพื่อนนักเรียนดู เพื่อให้นักเรียนเห็นขั้นตอนการทำงานตามที่ครูสาธิต

5. การสอนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นการสอนที่ครูพยายามให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบจากคำถามที่ครูใช้กระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกต คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล

6. การสอนแบบวิทยาศาสตร์ เป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียน คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้วิธีการทั้ง 5 คือ การตั้งปัญหา การตั้งสมมติฐาน การทดลอง หรือการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปและการนำไปใช้

7. การสอนแบบแบ่งกลุ่ม เป็นการสอนแบบแบ่งชั้นเรียนออกเป็นกลุ่มตามความถนัดของเด็ก และให้ไปศึกษาค้นคว้าหรือปฏิบัติกิจกรรมแล้วนำมาเสนอต่อชั้น

8. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการสอนที่ให้นักเรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจเหตุการณ์ได้ด้วยตนเอง

9. การไปศึกษานอกสถานที่ เป็นวิธีสอนที่ให้นักเรียนเรียนรู้จากสภาพจริง มีการวางแผนและวางจุดมุ่งหมายว่าจะไปศึกษาอะไรล่วงหน้าเสมอ

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาหลายท่าน สรุปได้ว่า การที่จะจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยเทคนิควิธีสอน หรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม วิธีสอนนั้นมีอยู่มากมายหลายวิธี แต่ละวิธีย่อมเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและผู้เรียนแตกต่างกันไป ครูผู้สอนพึงระลึกไว้เสมอว่า ไม่มีวิธีสอนแบบใดที่ดีที่สุด ครูจำเป็นต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาเลือกวิธีสอนที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวิชาที่สอนและเหมาะสมกับผู้เรียนหลายๆ วิธีการเรียนการสอนจึงจะเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

การใช้สื่อการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเลือกใช้สื่อการสอนได้เหมาะสม ถูกต้อง สอดคล้องกับบทเรียน และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนสื่อการเรียนการสอนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยจัดและเสริมประสบการณ์ การเรียนรู้ของผู้เรียน ช่วยครูแนะนำและกำกับผู้เรียนให้สามารถประกอบกิจกรรมการเรียนได้แตกต่างกันไป ตามเนื้อหาวิชา และช่วยผู้สอนให้สามารถสอนได้รวดเร็ว และถูกต้องมากขึ้น ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนในการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและส่งผลไปถึงตัวหลักสูตรว่าดีหรือเหมาะสมเพียงใด

ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

เป็รื่อง กุมุท (2521: 98-99) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. บุคคลนอกจากครูบรรณารักษ์และคนอื่น ๆ ที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว หมายถึง ใครก็ได้ที่ไม่ได้ผลิตมาสำหรับโรงเรียน บุคคลเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ได้ เช่น ในรูปของวิทยากร เป็นต้น

2. วัสดุ หมายถึง อุปกรณ์การสอนที่โรงเรียนมีอยู่ เช่น ของจริง รูปภาพ หุ่นจำลอง หนังสือ ตำรา แผนภูมิ กระดานดำ

3. อุปกรณ์และเครื่องมือ ได้แก่ เครื่องฉาย เครื่องเสียงชนิดต่างๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการทดลอง และห้องปฏิบัติการทางภาษา รวมทั้งเครื่องมือและวัสดุฝึกต่างๆ

4. สถานที่ หมายถึง อาคาร โรงฝึกงาน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ ชุมชน และแหล่งวิทยาการอื่นๆ ภายนอกโรงเรียน

5. กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน เช่น การสาธิต ทดลอง นาฏการ การแสดงนิทรรศการ การทัศนศึกษา ฯลฯ

กรมวิชาการ (2521: 7) ให้ความหมายของสื่อการเรียนไว้ว่า สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ต่อไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 64) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า คือ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการสอนประกอบ วัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่างๆ เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่างๆ ส่วนวิธีการสอนประกอบ หมายถึง วิธีการใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้รวมไปถึงการทัศนศึกษา และการทดลองต่างๆ ด้วย

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง บุคคล เครื่องมือ รวมทั้งวิธีการและกิจกรรมใดๆ ก็ตาม ที่เป็นเครื่องช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนช่วยกระตุ้นและเร้าความสนใจผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความเข้าใจดีขึ้นอย่างรวดเร็ว

ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

ประมุข กอปรสิริพัฒน์ และสมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (2522 : 90-91) ได้แบ่งประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. เครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอน (Hardware) ซึ่งได้แก่ สื่อใหญ่ เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่มีเทคนิคการทำซับซ้อน ซึ่งส่วนมากเป็นอุปกรณ์ไฟฟ้า เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพทึบ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ

2. วัสดุ (Software) ได้แก่ สื่อเล็กทั้งหลาย เป็นอุปกรณ์ทางโสตทัศนศึกษาที่จัดทำและนำไปใช้ได้สะดวก เช่น फिल्मสไลด์ แผ่นภาพโปร่งใส แผนภูมิ รูปภาพ บัตรคำ ฯลฯ

3. เทคนิคหรือวิธีการ (Technique or method) ได้แก่ การใช้เทคนิคหรือวิธีการต่างๆ อันเป็นกรรมวิธีที่เป็นสื่อไปสู่การเรียนรู้แก่ผู้เรียน เช่น นิทาน เพลง การเล่น บทบาทสมมติ ละคร หุ่น การจัดนิทรรศการ การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสาธิต ทดลอง เป็นต้น ซึ่ง

กรรมวิธีในการใช้สื่อดังกล่าวนี้ อาจต้องใช้สื่อดังกล่าว ประเภทที่ 1 และ 2 เข้ามาช่วยด้วย

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2529) ได้ให้ความเห็นว่า สื่อการสอนที่ใช้กันทั่วไป จำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สื่อการสอนสำเร็จรูป ได้แก่ อุปกรณ์ต่างๆ ที่เป็นของจริง ของจำลอง ของตัวอย่าง วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ ฯลฯ

2. สื่อการสอนที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง เป็นสื่อที่ครูอาจจัดทำขึ้นเอง หรือให้นักเรียนร่วมกันทำก็ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การทำสมุดภาพ แผนภูมิ รูปภาพ ที่ตัดเก็บจากหนังสือต่างๆ กระดาษแผ่นป้ายผ้าสาหลี่ กระดาษแข็ง บัตรคำ อุปกรณ์การเล่นเกม ประเภทต่างๆ ฯลฯ

โคฟเฟอร์ (Kieffer, 1965 : 39-54) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัสดุอุปกรณ์ประเภทที่ไม่ต้องใช้กับเครื่องหมาย (Non - Projected Materials)

- 1.1 วัสดุอุปกรณ์ประเภทจัดแสดง
- 1.2 รูปภาพ สมุดลำดับภาพ
- 1.3 แผนภูมิและแผนภูมิสถิติ หุ่นจำลอง และหุ่นจำลองที่ถอดประกอบได้
- 1.4 ลูกโลกและแผนภูมิ
- 1.5 แผ่นป้ายสาหลี่
- 1.6 กิจกรรมต่างๆ

2. วัสดุอุปกรณ์ประเภทที่ต้องใช้เครื่องฉาย (Projected Materials)

- 2.1 เครื่องฉายสไลด์
- 2.2 फिल्मสตริป และวัสดุประกอบ
- 2.3 เครื่องฉายภาพยนตร์
- 2.4 เครื่องฉายวัสดุทึบแสง
- 2.5 เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
- 2.6 เทป เครื่องเล่นแผ่นเสียง และวัสดุประกอบ

เกอร์แลช และอีลาย (Gerlach and Ely, 1971: 282-289) กล่าวว่า สื่อการสอน คือ บุคคล วัสดุ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ครู หนังสือ และ สิ่งแวดล้อมของโรงเรียน จัดเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น โดยแยกออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ของจริงและตัวบุคคล รวมทั้งสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ เช่น การสาหลี่ การทดลอง และการศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ

2. สื่อการสอนประเภท ภาษาพูด หรือภาษาเขียน หมายถึง คำพูด ตำรา วัสดุตีพิมพ์ คำอธิบายในสไลด์ फिल्मสตริป และแผ่นโปร่งใส ฯลฯ

3. วัสดุกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผ่นภาพ แผนสถิติ โปสเตอร์ การ์ตูน แผนที่ ลูกโลก ภาพวาด วัสดุประเภทนี้ นอกจากจะนำมาใช้โดยตรงแล้ว ยังปรากฏอยู่ในตำราแบบเรียน หนังสือ อังอิงต่างๆ บนแผ่นภาพโปร่งใส ในฟิล์มสตริป สไลด์ เป็นต้น

4. ภาพนิ่ง เป็นภาพที่ได้จากการถ่ายภาพ ได้แก่ ภาพถ่ายทั่วๆ ไป อาจใช้โดยลำพัง หรือใช้กับเครื่องฉายภาพที่แสงขยายให้มีขนาดตามต้องการ นอกจากนี้ยังหมายถึง สไลด์ขนาดต่างๆ และฟิล์มสตริป ซึ่งถ่ายด้วยฟิล์มขนาดเดียวกัน

5. ภาพเคลื่อนไหว ได้แก่ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์

6. การบันทึกเสียง ได้แก่ เสียงจากเทปบันทึกเสียง จากแผ่นเสียง จากร่องเสียงของฟิล์มภาพยนตร์ วัสดุประเภทนี้จัดอยู่ในสื่อการสอนประเภทคำพูดและการเขียนด้วย แต่ต้องใช้กับอุปกรณ์อื่นประกอบ จึงจะได้ยินเสียง

7. สื่อประเภทโปรแกรม เป็นสื่อการสอนที่แสดงขั้นตอนในสิ่งที่จะสอน อาจใช้สื่อประเภทสัญลักษณ์ ทัศนวัสดุ หรือสื่อวัสดุรวมกัน เช่น แบบเรียนโปรแกรมและบทเรียนสำเร็จรูป ที่ใช้กับเครื่องช่วยสอน หรือใช้กับคอมพิวเตอร์

กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 145-146) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของสื่อการสอนที่ดี การใช้สื่อการสอน และประโยชน์ของสื่อการสอน ไว้ดังนี้

ลักษณะของสื่อการสอนที่ดี

1. สอดคล้องกับความมุ่งหมายและการเสนอเนื้อหา
2. เหมาะสมกับชั้นและวัยของเด็ก
3. เร้าและดึงดูดความสนใจของเด็ก
4. ราคาถูก
5. คุ่มค่า

การใช้สื่อการสอน

การนำสื่อการสอนไปใช้ก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ง่ายและเร็วขึ้นก่อนที่จะใช้ของจริงจะต้องมีการจัดเตรียมไว้ให้พร้อม และทดลองใช้เนื้อหาข้อบกพร่อง สื่อการสอนใช้แทนครูไม่ได้ แต่เป็นสื่อช่วยการสอนได้ การใช้สื่อการสอนควรจะปฏิบัติดังนี้

1. เลือกสื่อการสอน (ตามประเภทของสื่อ) ที่จะนำมาใช้ให้เหมาะกับจุดประสงค์ของการสอนและสถานการณ์
2. ศึกษาคุณสมบัติของสื่อการสอนที่เลือกแล้ว เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการใช้
3. เตรียมการใช้สื่อการสอนและสถานที่ให้พร้อม เพราะถ้าครูเตรียมไม่ดี อาจจะทำให้ผลในทางลบได้
4. ต้องมีการประเมินผล หลังการใช้เพื่อการปรับปรุงแก้ไข

ประโยชน์ของสื่อการสอน

การใช้สื่อการสอน จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอน กล่าวคือ

1. กระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกอยากเรียน
2. ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพราะสื่อการสอนสามารถแปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ทำให้ประหยัดเวลาในการอธิบายได้มาก
3. สามารถเอาชนะเวลา สถานที่ และระยะทางได้ กล่าวคือ สื่อการสอนสามารถนำสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตกลับมาให้ชมได้ในปัจจุบัน ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเกิด ณ ที่ใด ระยะทางไกลใกล้เพียงไร
4. สามารถย่อขนาดของวัตถุที่ใหญ่เกินกว่าที่จะนำของจริงมาประกอบการสอนได้ เช่น ข้าง เสือ แผนที่ต่างๆ นอกนั้นสื่อการสอน ยังสามารถขยายวัตถุที่มีขนาดเล็กเกินกว่าจะนำของจริงมาประกอบการสอนได้ เช่น พยาธิปากขอ หรือเชื้อโรคอื่นๆ ก็จะใช้ภาพแทนได้
5. ทำให้นักเรียนจดจำสิ่งที่ควรจำไว้ให้นานมาก
6. มีส่วนเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้เรียน จากการที่ได้พบเห็นสื่อการสอนที่น่าสนใจใหม่ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

จากแนวคิดของนักการศึกษาและผู้วิจัยหลายท่านเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางการศึกษาสื่อการสอนที่ดีจะให้คุณค่าต่อการเรียนการสอนสูง ผู้ใช้จะต้องเลือกให้เหมาะสมโดยต้องพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายของการสอนเป็นอันดับแรก และองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ความเหมาะสมกับเรื่องที่สอน วิธีสอน วัยของผู้เรียนและความสนใจของผู้เรียน เป็นสื่อที่หาง่ายหรือมีอยู่ในท้องถิ่น ตลอดจนมีการประเมินผลการใช้สื่อว่าบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใดด้วย

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

การวัดผลและประเมินผลมีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทุกระดับเป็นอย่างมาก และถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะการวัดและประเมินผลจะเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการ และความก้าวหน้าในการเรียนรู้ว่า บรรลุตามจุดประสงค์ของการสอนและความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ ทำให้ครูได้รับทราบผลการสอนและวิธีการสอนของตนว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร เพื่อการปรับปรุงการเรียนการสอน ดังนั้น การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียน เมื่อใดที่มีการเรียนการสอนจะต้องมีการประเมินผลควบคู่กันไปด้วย ไม่โดยวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธี

พินัส หันนาคินทร์ (2513 : 138-139) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษา ว่ามีคำที่ใช้อยู่ 2 คำคือคำว่า การวัดผล (Measurement) และคำว่า การประเมินผล (Evaluation) ซึ่งทั้ง 2 คำ มีความหมายต่างกัน กล่าวคือ การวัดผลหมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนคำว่า การประเมินผล เป็นการกำหนดค่าหรือราคา (Value Judgement) จากคะแนนที่เราได้รับจากการวัด

ความมุ่งหมายของการประเมินผล

นิมมวล ทศวัฒน์ (2523 : 67) กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการประเมินผลไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ของนักเรียน อันเป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียน ว่า นักเรียนพัฒนาไปมากน้อยเพียงใด
2. เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง หรือจุดอ่อนของนักเรียน เช่น ในด้านการเรียนมีข้อบกพร่องอะไร ตรงไหน และหาวิธีแก้ไขให้ถูกจุดสำหรับผู้ที่มีจุดเด่นอยู่แล้ว ก็ควรได้รับการส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด
3. เพื่อทราบว่า การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้วมากน้อยเพียงใด จุดมุ่งหมายนี้หมายถึง วัตถุประสงค์ทั่วไปของการเรียน และวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. เพื่อทราบผลการสอนของครูว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขอย่างไรบ้าง
5. เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอยู่เสมอ เพราะการทดสอบหรือแม้เพียงการซักถามก็ทำให้นักเรียนตื่นตัว เตรียมตัวเพื่อค้นหาคำตอบกันแล้ว

ประเภทของการประเมินผล

กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 148-152) ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินผล ว่ามี 2 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีจุดประสงค์เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอน มีความหมายครอบคลุม ดังนี้

1.1 การตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน และประเมินผลการตรวจสอบนั้นว่า ควรจะปฏิบัติต่อนักเรียนอย่างไรก่อนที่จะลงมือสอน หรือจะวางแผนการสอนอย่างไร จึงจะเกิดผลดีที่สุด

1.2 ประเมินว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใดหรือไม่ แล้วนำผลการประเมินมาพิจารณาว่าจะปรับปรุงตัวนักเรียนอย่างไร จะปรับปรุงแผนการสอนและวิธีการสอนอย่างไร นักเรียนจึงจะเรียนได้ดีและมีความเข้าใจ

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน มีจุดมุ่งหมายในการประเมิน เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินผลการเรียน มีความหมายครอบคลุมถึงการประเมินผล 2 ประการ คือ

2.1 การประเมินระหว่างภาคเรียน ให้ครอบคลุมจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของรายวิชาออกมาเป็นคะแนนระหว่างภาค

2.2 การประเมินผลปลายภาค โดยประเมินผลตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สำคัญเมื่อสิ้นภาคเรียน

หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2520 : 186-189) ได้ให้หลักการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการวัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน พร้อมทั้งให้คำนิยามของสิ่งที่ต้องการจะวัดภายในขอบข่ายของเป้าหมายทางการศึกษา ในรูปของพฤติกรรมของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิปัญญา (cognitive) ทักษะ (psychomotor) และความรู้สึกนึกคิดตลอดจนค่านิยม (affective)

2. เลือกแนวคิดหรือปรัชญาการวัดให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมาย และสิ่งที่มุ่งจะวัด ดังกำหนดไว้ในข้อ 1 แนวคิดดังกล่าว ได้แก่ แนวคิดการวัดอิงกลุ่ม และแนวคิดการวัดอิงเกณฑ์ และบ่อยครั้งผู้สอน มักจะเลือกใช้แนวคิดทั้งสองเป็นแนวทางในการประเมินว่าการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายเพียงใด

3. เลือกหรือสร้างเครื่องมือหรือแบบสอบถามแนวคิด หรือปรัชญาการวัดดังกล่าวในข้อ 2 เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และประสิทธิภาพของการสอนด้วย

4. การวัดผลการเรียนรู้หรือการเรียนการสอนที่จะให้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทุกด้านตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น จำเป็นต้องใช้เทคนิคการวัดหลายวิธีประกอบกับไม่มีเทคนิคการวัดใดเพียงเทคนิคเดียวที่สามารถวัดความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ครบทุกด้าน เพราะเทคนิคการวัดหรือเครื่องมือแต่ละประเภทมีข้อจำกัดในการวัดพฤติกรรมของผู้เรียน

5. การวัดผลการเรียนรู้หรือการเรียนการสอนเป็นการวัดทางอ้อมและสิ่งที่วัดได้เป็นเพียงตัวอย่างของพฤติกรรม ความรู้ ทักษะ หรือความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเท่านั้น ฉะนั้นเพื่อความถูกต้องของสิ่งที่มุ่งวัด ผู้สอนจะต้องเลือกใช้เทคนิคหรือเครื่องมือที่เหมาะสมหลายประเภท และควรวัดหลายครั้ง เพื่อจะได้คาดคะเนพฤติกรรมความรู้ ทักษะหรือความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง

6. ผู้สอนควรตระหนักถึงจุดเด่นและจุดด้อยของเทคนิค หรือเครื่องมือแต่ละประเภท เพื่อจะได้เลือกใช้เครื่องมือหรือเทคนิคเหล่านี้ได้อย่างถูกต้อง อันจะนำมาซึ่งความถูกต้องและแม่นยำของข้อมูลที่วัดได้ ผู้สอนต้องระมัดระวังพร้อมทั้งหาทางป้องกันและแก้ไขข้อผิดพลาดในการใช้เทคนิคหรือเครื่องมือแต่ละประเภท ดังนี้

6.1 ข้อผิดพลาดเนื่องจากการสุ่มตัวอย่าง (sampling error) เช่น การสุ่มเนื้อหาวิชาออกมาไม่ครอบคลุมหรือไม่เป็นส่วนหนึ่งกับเนื้อหาวิชาทั้งหมด

6.2 ข้อผิดพลาดเนื่องจากเครื่องมือหรือกระบวนการใช้เครื่องมือหรือแบบสอบถาม การตอบข้อสอบถามแบบเลือกตอบ ผู้สอบอาจตอบถูกโดยการเดาได้ ซึ่งอาจป้องกันโดยการเพิ่มตัวเลือกและ/หรือปรับปรุงคุณภาพของตัวเลือก เพื่อให้ได้โอกาสที่จะตอบถูกด้วยการเดาต่ำสุด คะแนนจากแบบสอบถามเรียงความ อาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง เนื่องจากอิทธิพลของความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ตรวจข้อสอบ ซึ่งก็ควรป้องกันโดยการสร้างแบบจำลองของคำตอบล่วงหน้าก่อนเริ่มลงมือตรวจพร้อมทั้งตรวจทีละข้อของทุกคน เป็นต้น

6.3 ข้อผิดพลาดเนื่องจากการแปลความหมายคะแนนผู้สอบควรย้อนกลับไปที่แนวคิดหรือปรัชญา การวัดที่ใช้เป็นหลักในการสร้างเครื่องมือ หรือแบบสอบถามนั้นเพื่อจะใช้ตีความหมายของคะแนนให้เป็นไปตามแนวคิดการวัดดังกล่าว

7. การแปลความหมายข้อมูลที่วัดได้ หรือคะแนนตามแนวของการวัด เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและแนวทางในการตัดสินใจอื่น ๆ เช่น การคัดเลือก บุคลากร

การปรับปรุงหลักสูตร เป็นต้น ผู้สอนควรระลึกเสมอว่า การประเมินผลเป็นเพียงแนวทางที่นำไปสู่ข้อยุติ แต่การประเมินผลมิได้เป็นข้อยุติในตัวเอง ดังนั้นผู้สอนจึงควรนำผลที่ประเมินได้ไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

ประคอง กรรณสูต (2520 : 193) กล่าวถึงการตัดสินเพื่อกำหนดคะแนน อาจทำได้ 2 แบบ คือ

1. ตัดสินอิงกลุ่ม (norm reference) เป็นการให้คะแนนโดยเปรียบเทียบกันในกลุ่มผู้เรียน เพราะถือว่า คะแนนจะไม่มีความหมายในตัวเอง ถ้าไม่ได้เทียบกับคะแนนของคนอื่น นิยมใช้ในการตัดสินผลการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป

2. ตัดสินอิงเกณฑ์ (criterion reference) เป็นการให้คะแนนโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ข้อสอบที่ใช้ในการวัดแบบนี้ต้องเป็นที่เชื่อได้ว่าวัดได้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของวิชานั้นจริงๆ จึงจะแน่ใจว่าคะแนนจากการตัดสินแบบนี้เป็นสื่อแสดงความสามารถได้ใกล้เคียงกับความจริง นิยมใช้ในการตัดสินผลการเรียนชนิดที่มีต้นแบบ เช่น งานที่เกี่ยวกับฝีมือหรืองานในห้องปฏิบัติการและงานในโรงแรม เป็นต้น โดยกำหนดเกณฑ์ของความสำเร็จ ซึ่งถือเป็นคะแนนเต็มไว้ก่อน แล้วให้คะแนนโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ตามในการตัดสินให้คะแนนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชั้นอุดมศึกษา ไม่ควรจะใช้เฉพาะแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น ควรจะใช้ทั้งสองแบบรวมกันจึงจะทำให้คะแนนมีความหมายยิ่งขึ้น ผลการสอบไม่ได้แสดงเฉพาะระดับความสามารถของผู้สอบเทียบกันในกลุ่มเท่านั้น แต่จะมีผลติดตามต่อไปด้วย ผู้สอนจึงควรคิดอย่างรอบคอบใช้หลายๆ วิธีในการตัดสินให้คะแนน

ในด้านวิชาชีพครูนั้น การวัดผลย่อมมีข้อแตกต่างไปจากวิชาสามัญโดยทั่วไป ซึ่งปรีชา ขาติมาลากร (2524 : 56) ได้เสนอแนวทางสำหรับการวัดผลวิชาชีพต่างๆ ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (Indicators) เพื่อให้ทราบว่าจะต้องการวัดผลทางด้านใดบ้าง โดยการนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์ เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง
2. กำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้ หรือแต่ละข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการวัดผลได้ดังนี้

2.1 ทักษะขั้นพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

- 1) วัดผลคุณภาพของงานกำหนด (Projects) ที่กำหนดให้นักเรียนทำ โดยควรจะต้องตลอดขั้นตอนของการทำงานชิ้นนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นสำเร็จ
- 2) วัดโดยการสอนภาคปฏิบัติ ซึ่งควรจะต้องสอนหลายๆ ครั้ง เพื่อความเที่ยงตรงแน่นอนในการวัดผล

2.2 การวางแผนในการทำงาน มีแนวทางในการวัดผล ดังนี้

- 1) สร้างตารางวัดผล และให้คะแนนโดยการสังเกตของครู
- 2) วัดผลจากโครงการหรือแผนการทำงานของนักเรียน

ประโยชน์ของการประเมินผลการเรียนการสอน

การประเมินผลการเรียนการสอนมีประโยชน์สำคัญๆ 2 ประการ กล่าวคือ

1. ประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ในด้านผู้เรียน จะทำให้ได้รู้ความสามารถของตนเอง โดยเปรียบเทียบกับจุดประสงค์ของการสอนว่าตนเองบรรลุจุดประสงค์หรือไม่ มีอะไรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เป็นการสร้างแรงจูงใจประการหนึ่ง และเป็นการสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กรู้จักสำรวจตนเอง และประเมินตนเองอยู่เสมอ ทำให้เด็กรู้จักตนเอง ส่วนในด้านผู้สอนการประเมินผลจะช่วยให้ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม อาจกล่าวได้ว่าประโยชน์ที่ผู้สอนจะได้รับจากการประเมินผลการเรียนการสอนมีดังนี้

1.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนก่อนที่จะมีการเรียนการสอนเกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สามารถกำหนดและปรับปรุงจุดประสงค์การเรียนการสอนได้ดีขึ้นจากการประเมินผลก่อนเรียน (Pre-test)

1.2 ทำให้ผู้สอนสามารถปรับปรุงวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนเมื่อทำกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

1.4 ช่วยให้ผู้สอนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนได้ตรงจุด

1.5 ช่วยในการรายงานผลการเรียนให้แก่ผู้ปกครองได้อย่างมีหลักเกณฑ์

2. ประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา การประเมินผลการศึกษามีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในด้านการแนะแนวและการบริหาร ในด้านการแนะแนวจะช่วยให้ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องทราบรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ตลอดจนปัญหาและข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการให้คำแนะนำปรึกษา และช่วยเหลือให้ปรับตัวได้ ช่วยในการสำรวจความถนัดและความสนใจของนักเรียน ช่วยในการแนะแนวด้านการเรียนและการอาชีพ ช่วยให้อาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เพื่อให้เป็นระเบียบเหมาะสม ช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนเห็นปัญหาร่วมกันและร่วมมือในการแก้ปัญหา ตลอดจนส่งเสริมลักษณะเด่นของผู้เรียน ส่วนประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในด้านการบริหารนั้น การประเมินผลการเรียนการสอนจะช่วยให้สามารถคัดเลือกนักเรียนเพื่อเข้าศึกษา ช่วยให้เห็นข้อบกพร่องต่างๆ

ของการเรียนการสอน เพื่อจะได้ทำการแก้ไขปรับปรุงต่อไป ช่วยให้รู้ถึงสถานภาพของการศึกษาที่แท้จริงของสถานศึกษา และช่วยในการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน

จะเห็นได้ว่าการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน มีเทคนิคมากมาย ซึ่งผู้ใช้จะต้องรู้จักเลือกพิจารณาและนำไปใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งพัฒนา ทั้งผู้เรียนและผู้สอน ตลอดจนตัวหลักสูตรที่ใช้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้ประเมินจะต้องนำผลของการประเมินไปใช้ให้เกิดคุณค่าต่อการศึกษาของชาติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนมากซึ่งการเรียนการสอนในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากมาย ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้โดยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้มีประสบการณ์ที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข

กาญจนา คุณารักษ์ (2527 : 343) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตรว่า หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนาน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ เป็นประสบการณ์ที่จัดนอกชั้นเรียนปกติ หรือเป็นกิจกรรมนอกโรงเรียน กิจกรรมนั้นอาจจะเป็นกิจกรรมการออกกำลังกาย การตั้งชมรม การตั้งคลับ กิจกรรมการกีฬา กิจกรรมทางการเมืองการปกครอง และกิจกรรมอื่นๆ ที่มีความมุ่งหมายที่จะส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้การเรียนการสอนตามหลักสูตรบรรลุผลสมบูรณ์ กิจกรรมที่ไม่มีการบังคับให้นักเรียนเข้าร่วม แต่ให้เข้าร่วมด้วยความเต็มใจและอาสาสมัครตามความสนใจ และกิจกรรมนั้นๆ จะไม่นับหน่วยกิตหรือมีคะแนนที่จะส่งผลต่อการเรียนจบของนักเรียน

ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสำหรับการศึกษาในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ (2520 : 1-3) ได้แบ่งประเภทตามลักษณะเนื้อหาของกิจกรรมหรือกระบวนการที่ทำออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. การจัดชมรมต่างๆ ตามลักษณะเนื้อหาของกิจกรรม
2. การจัดกิจกรรมตามกระบวนการหรือเหตุการณ์ กิจกรรมประเภทนี้อาจจัดขึ้นเป็นครั้งคราว เพื่อช่วยพัฒนาสังคม
3. การจัดกิจกรรมตามวันสำคัญ
4. การศึกษานอกสถานที่ เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถจัดขึ้นได้ทั้งในระหว่าง

เปิดภาคเรียนและปิดภาคเรียน หรือระหว่างวันหยุดและวันสุดสัปดาห์ ควรเลือกสถานที่ที่เหมาะสม

5. กิจกรรมในชั่วโมงประจำชั้น (Home Room) เป็นเวลาเหมาะสำหรับการพบปะระหว่างครูกับลูกศิษย์ เพื่อบอกเล่าเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน หรือร่วมกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

นพพร พานิชสุข (2524 : 12-17) ได้เสนอแนะวิธีการแก้ปัญหา การปรับปรุง และแนวทางในการปฏิบัติในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้เป็นข้อๆ ประกอบด้วย

1. คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา ควรจะมีความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นอย่างดี มีความพอใจที่จะเสียสละเวลาและผลประโยชน์ส่วนตนในบางครั้ง ตลอดจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับนักเรียน ให้คำแนะนำ ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. อาจารย์ฝ่ายบริหารควรที่จะสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอย่างเหมาะสม และถูกต้อง ตลอดจนร่วมมือช่วยเหลือในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมในทุกๆ ด้าน เช่น การเงิน สถานที่ บุคลากร เครื่องอำนวยความสะดวก

3. ควรจัดให้มีกรรมการติดตามและประเมินผลงานการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยสม่ำเสมอ และมีระเบียบแบบแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในครั้งต่อไป

4. ควรมีการจัดอบรมครู จัดทำคู่มือ และจัดทำโครงการกิจกรรมล่วงหน้าเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร

5. จัดให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สถานทูต เพื่อขอความร่วมมือ ในด้านความคิด การเงิน อุปกรณ์ และอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตรจึงเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อมุ่งส่งเสริมประสบการณ์และพัฒนาทุกด้านให้ผู้เรียนและเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้รับความรู้จากประสบการณ์ในโรงเรียน โดยจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดี มีความก้าวหน้าทางวิชาการ ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถเฉพาะตนเป็นการช่วยเสริมการนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

สังัด อุทรานันท์ (2532 : 271) ได้กล่าวถึงการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรว่า ในระหว่างการใช้หลักสูตรนั้นหน่วยงานส่วนกลางในฐานะผู้พัฒนาหลักสูตรควรจะได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเป็นการเพิ่มเติม และติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนว่าได้ดำเนินการด้วยความถูกต้องมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือไม่ หากมีปัญหาก็จะได้หาทางแก้ไขให้ลุล่วงลงไป สำหรับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรก็อาจจะมีการดำเนินการให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่ครูผู้ใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูได้ดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง การนิเทศการใช้หลักสูตร หรือนิเทศการจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงหลักสำคัญของการนิเทศก็คือ เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันเพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเพื่อจับผิด โดยลักษณะเช่นนี้ผู้นิเทศจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์และเข้าใจอันดีกับผู้รับการนิเทศ การดำเนินการนิเทศจะต้องดำเนินการไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตยและร่วมมือกัน

ในเอกสารการสอนชุดวิชาการวิจัยและกระบวนการเรียนการสอน หน่วยที่ 15 (สุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัย, 2536 : 477-479, 481) ได้กล่าวถึงงานนิเทศการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู มีนโยบายการนิเทศการศึกษาเป็นลักษณะเฉพาะแตกต่างจากนโยบายการนิเทศการศึกษาของกรมอื่นๆ การนิเทศการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครูจะเน้นในการให้ความช่วยเหลือแนะนำ ส่งเสริมความคิดเห็นและการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ศึกษานิเทศก์ของกรมการฝึกหัดครูจะไม่ทำหน้าที่ตรวจดูพฤติกรรมการสอนของครู - อาจารย์ แต่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้ร่วมงานของครูอาจารย์ ในด้านวิชาการเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา

หน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู

1. วิเคราะห์ เสนอแนะ และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรขึ้นในระดับวิทยาลัยครู พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางที่ควรจะเป็น เพื่อให้การฝึกหัดครูสอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนระดับประถมและมัธยม รวมทั้งการเสนอแนวทางในการฝึกอบรมอันนำไปสู่สมรรถนะของครูที่พึงปรารถนา ที่นำไปสู่การเป็นครูที่ดีมีคุณภาพสูง ตลอดจนให้ความเห็นชอบในการเสนอหลักสูตรต่างๆ ไปสู่สภาการฝึกหัดครู

2. กำหนด ชี้นแนะ ให้คำปรึกษา และควบคุมมาตรฐานทางด้านวิชาการให้แก่วิทยาลัยครู พร้อมทั้งชี้แนะแนวพัฒนาการทางวิชาการที่มีประสิทธิภาพสูงให้เป็นแนวดำเนินการให้แก่

วิทยาลัยครู ตลอดจนทำการติดตาม ประเมิน และนิเทศ ให้วิทยาลัยครูได้ตระหนักถึงความจำเป็น ในการพัฒนาวิทยาลัยครูให้สูงกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้อยู่เสมอ

3. ดำเนินการวิเคราะห์ วิจัย และค้นคว้า เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบที่มีประสิทธิภาพและ แผนแบบที่พึงประสงค์ในด้านวิทยาการครู และการพัฒนาเกี่ยวกับการฝึกหัดครู ตลอดจนการนำ เอาเทคนิคใหม่ๆ มาทดลองใช้ในวิทยาลัยครู

4. จัดทำเอกสารทางวิชาการและตำราในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในวิทยาลัยครู และการเสนอวิทยาการ นวัตกรรม และแนวทางการจัดการฝึกหัดครูใหม่ๆ ที่สามารถนำมา ดัดแปลงใช้ในประเทศไทยได้ อันเป็นการชี้แนะแนวทางในการพัฒนาวิทยาลัยครูให้แก่ผู้บริหาร สถานบันต่างๆ ตลอดจนการเสนอแนวความคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิทยาลัยครู

5. จัดการเผยแพร่เทคนิควิชาการใหม่ๆ ให้แก่บุคลากรในวิทยาลัยครูโดยการจัดฝึก อบรมแบบปฏิบัติงานระยะสั้นในเนื้อหาต่างๆ ที่เป็นเทคนิคใหม่ๆ เช่น การแก้ปัญหาในเชิงระบบ การใช้สื่อการสอนแบบโปรแกรม การสร้างบทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

6. ส่งเสริมให้มีการใช้นวัตกรรมต่างๆ ในการเรียนการสอนในวิทยาลัยครูให้มากขึ้น โดยการเสนอรูปแบบของการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมขึ้นในวิทยาลัยครูเผยแพร่รูปแบบดังกล่าวไปให้ วิทยาลัยครู รวมทั้งการเสนอแนะ ให้คำปรึกษา ในการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมขึ้นในวิทยาลัยครูทุกแห่ง นอกจากนี้หน่วยศึกษานิเทศก์ยังรับผิดชอบงานโครงการทางวิชาการต่างๆ ที่จัดทำร่วมกันกับสถาบันอื่น ทั้งในและระหว่างประเทศ

การนิเทศการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครู

การนิเทศการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาสังกัดกรมการฝึกหัดครู มิได้มีการ กำหนดรูปแบบหรือแนวทางที่ชัดเจน หากแต่ยึดหลักเสรีภาพทางวิชาการ (academic freedom) สำหรับอาจารย์แต่ละคนที่จะทำการสอนตามที่เห็นสมควร ภายใต้กรอบของหลักสูตรแต่ละโปรแกรม และคำอธิบายแต่ละรายวิชา

อย่างไรก็ตามสถานศึกษาทุกแห่งก็มีโปรแกรมการพัฒนาคณาจารย์โดยการสัมมนา คณาจารย์เป็นครั้งคราว และการส่งเสริมให้คณาจารย์เข้าร่วมการประชุมอบรม และสัมมนาทาง วิชาการตามแต่โอกาส ตลอดจนการส่งเสริมให้คณาจารย์ได้ศึกษาเพิ่มเติมเพิ่มพูนวิทยฐานะอันจะ ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้นต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารและครูต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการใช้หลักสูตร จึงจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบเพื่อจะได้นำไปปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้สนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในเรื่องการนำหลักสูตรไปใช้นี้ ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ฉัตรนภา พรหมมา และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการใช้หลักสูตรการฝึกหัดครู พุทธศักราช 2519 ของอาจารย์คณะวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ" พบว่าการกำหนดโครงสร้างและรายวิชาในหลักสูตรไม่เหมาะสม ควรปรับปรุงหลักสูตรให้รายวิชาต่างๆ มีความสัมพันธ์กัน ขจัดความซ้ำซ้อนให้หมดไป ปรับเนื้อหาและรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพการนำไปใช้ในปัจจุบัน และอนาคต กำหนดสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตในกลุ่มวิชาเฉพาะเพิ่มขึ้น ให้หน่วยงานผู้ใช้ครู และมีประสบการณ์ในการสอน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างใกล้ชิด การจัดการเรียนการสอนมีปัญหาในเรื่องความรู้พื้นฐานของผู้เรียนไม่พอ และขาดแนวการสอนในบางรายวิชาควรมีการวางแผนการสอน จัดทำคู่มือหรือชุดการสอน ตลอดจนบทปฏิบัติการต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นไว้ใช้ร่วมกันในกลุ่มวิทยาลัยครูในส่วนตัวผู้เรียนควรมีการสอนก่อนเรียน และจัดให้เรียนเสริมจนถึงเกณฑ์ที่ต้องการในกรณีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอ บุคลากรมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอ ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการศึกษา หรืออบรมระยะสั้น และนอกจากนั้นยังขาดแคลนตำรา และวัสดุครุภัณฑ์ วิชาการ ควรมีการเก็บค่าวัสดุฝึกทุกรายวิชาที่มีการปฏิบัติ ส่งเสริมการผลิตอุปกรณ์ทุกประเภทจากวัสดุในท้องถิ่น และให้การสนับสนุนการเขียนตำรา หรือเอกสารทางวิชาการทุกรูปแบบ

ประชน แสงจักร (2525) ได้ศึกษาเรื่อง "สภาพปัจจุบันของหลักสูตรการฝึกหัดครูตามทัศนะของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาในวิทยาลัยครูส่วนกลาง" สรุปได้ว่า ในด้านความมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา การจัดการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การบริหารหลักสูตร และการบริหารวิชาการ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ผลการวิจัยพบว่า สมควรปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประชุม ผงผ่าน (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ "พฤติกรรมกรรมการสอนวิชาชีพครูของอาจารย์วิทยาลัยครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทัศนะของนักศึกษา" สรุปได้ว่า อาจารย์มี

พฤติกรรมกรรมการสอนวิชาชีพครู ด้านการจัดเตรียมการสอนมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ ด้านการส่งเสริมวินัยในการเรียน และด้านการสอนเนื้อหา ส่วนพฤติกรรมกรรมการสอนที่อาจารย์ใช้อยู่ในเกณฑ์น้อย ได้แก่ ด้านการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอน ด้านการประเมินผลการสอน และด้านการนำข้อมูลย้อนกลับ

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ตัวประกอบที่มีต่อประสิทธิภาพของการอบรมครูประจำการ โปรแกรมพัฒนาสมรรถภาพของครูสอนการประถมศึกษา ในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง" พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาเอกการประถมศึกษา มีวิชาบางวิชาเนื้อหาซับซ้อน เนื้อหาวิชาบางรายวิชายาวเกินไป เป็นหลักสูตรที่ทำให้ครูประถมศึกษาได้พัฒนาตนเอง และสามารถนำไปใช้กับนักเรียนได้

สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ระดับปริญญาตรี พุทธศักราช 2524 ในวิทยาลัยครู" พบว่า สภาพการใช้หลักสูตรคหกรรมศาสตร์ ในด้านต่างๆ นั้น สรุปได้ว่า วิทยาลัยส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติในด้านต่างๆ คือ ในด้านการจัดทำแผนการสอน การจัดทำเอกสารและคู่มือครู การเตรียมบุคลากร สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน เทคนิคและวิธีสอน และการวัดผลประเมินผลการเรียน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ งบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ ขาดแหล่งวิทยากรในท้องถิ่น อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ รวมทั้งห้องปฏิบัติการ ไม่เพียงพอกับจำนวนนักศึกษา พื้นฐานของนักศึกษาแตกต่างกัน และนักศึกษาขาดความสนใจในวิชาชีพอย่างแท้จริง

ยงยุทธ เกษสาคร (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การใช้หลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยว ระดับอนุปริญญาในวิทยาลัยครู" พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน มีการจัดทำแนวการสอน แผนการสอนและเอกสารประกอบการสอน โดยอาจารย์ผู้สอนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากวิทยาลัยในด้านบริการสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และได้รับงบประมาณด้วยในการจัดปัจจัยและสภาพต่างๆ เพื่อการใช้หลักสูตร ผู้บริหารวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้สำรวจความพร้อมของอาจารย์ผู้สอนเพื่อให้รู้จักใช้หลักสูตร โดยส่งอาจารย์เข้ารับการอบรม และเชิญวิทยากรมาบรรยายเพื่อพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ด้านจุดมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง เกี่ยวกับความต่อเนื่องของเนื้อหาวิชาในหลักสูตร รวมทั้งการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารมีความเห็นว่า เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกันว่าเหมาะสมในระดับปานกลาง

สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตรธุรกิจการท่องเที่ยวของ ผู้บริหาร และ อาจารย์ผู้สอน สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ การจัดสรรงบประมาณ ปัญหารองลงไปคือ การเตรียมอาจารย์ผู้สอน การติดต่อประสานงาน การเตรียมสื่อการสอน

2. ด้านการจัดทำแผนการสอน แนวการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญ คือ อาจารย์ขาดความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาที่สอน อาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่า ปัญหาสำคัญคือ ขาดเอกสารตำราเพื่อการศึกษาค้นคว้า และไม่มีเวลาในการจัดทำเอกสารอย่างเพียงพอ

3. ด้านเทคนิควิธีสอน อาจารย์ส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีสอนแผนใหม่

สมศักดิ์ ศรีมานิช (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์และติดตามผลการใช้หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530" พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 ที่กลุ่มผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษามีความเห็นตรงกัน คือ เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมทั้งหมวดวิชาพื้นฐาน หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี ในด้านการเปิดสอนระดับปริญญาโทนั้น จากข้อเสนอแนะการใช้หลักสูตรในโปรแกรมวิชาต่างๆ ในสาขาวิชาการศึกษา ผู้บริหาร ผู้สอนและนักศึกษามีความเห็นตรงกันว่า วิทยาลัยครูมีความพร้อมทั้งอาคารสถานที่และบุคลากรเหมาะสมที่จะเปิดสอนในระดับปริญญาโทได้

สำหรับปัญหาการใช้หลักสูตรในโปรแกรมที่เรียนนั้น นักศึกษาสายวิชาประถมศึกษา เสนอให้ผลิตบัณฑิตสายประถมให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และในด้านความเหมาะสมของหลักสูตร วิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา พุทธศักราช 2530 นั้น ผู้บริหารแสดงความคิดเห็นในระดับปานกลาง ส่วนที่ให้ประโยชน์มาก หลักสูตรผลิตบัณฑิตนักศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เนื้อหาวิชาส่วนใหญ่ส่งเสริมให้นักศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นหลักสูตรที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

ลัดดาศรี อุสมสารเสวี (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการใช้หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษา โปรแกรมวิชาการประถมศึกษา พุทธศักราช 2530 ในสหวิทยาลัยอีสาน - เหนือ และสหวิทยาลัยอีสาน - ใต้" พบว่า โครงสร้างหลักสูตรมีลักษณะเฉพาะคือ มีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติควบคู่กับทฤษฎี มีการสำรวจความพร้อมของอาจารย์ผู้สอนก่อนรับนักศึกษา ผู้บริหารทั้งสองสหวิทยาลัยสนับสนุนให้อาจารย์ผู้สอนเข้ารับการอบรมสัมมนาตามสาขาวิชาที่สอน สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำ เอกสารประกอบการสอน จัดให้มีศูนย์ปฏิบัติการด้านหลักสูตร อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาส่วนใหญ่ถนัดและสนใจในการเรียนการ

สอนกลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมากที่สุด อาจารย์ผู้สอนใช้เครื่องฉายข้ามศีรษะประกอบคำบรรยายมากที่สุด การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน อาจารย์ใน สหวิทยาลัยอีสาน - เหนือ มีการเน้นที่ความรู้ ความเข้าใจ ส่วนในสหวิทยาลัยอีสาน - ใต้ เน้นที่ วิธีการ กระบวนการ และขั้นตอนในการทำงาน

ปัญหาในการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาด้านโครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์ และ เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่ชัดเจน เนื้อหาบางรายวิชาซ้ำซ้อนกัน ขาดวิทยากรและบุคลากรที่มีคุณภาพ ขาดการประสานงานที่ตรงระหว่างอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาเดียวกัน วิธีการที่วิทยาลัยจัด เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียนให้นักศึกษาไม่เหมาะสม อาจารย์ผู้สอนไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เนื่องจากมีงานอื่นที่ต้องรับผิดชอบมาก ทั้งในสหวิทยาลัยอีสาน - เหนือ และสหวิทยาลัยอีสาน - ใต้ ขาดเอกสารประกอบการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาชีพครู อาจารย์ ผู้สอนขาดความชำนาญในการวัดผลและประเมินผล วิทยาลัยขาดการติดตามผลการประเมิน และ เกณฑ์การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยขาดการติดตามผลการประเมิน และ เกณฑ์การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำแนกความสามารถของผู้เรียนได้ไม่ชัดเจน

งานวิจัยต่างประเทศ

เกรแฮม (Graham, 1960) ได้ศึกษาโปรแกรมสำหรับปริญญาชั้นสูง ในคณะศึกษาศาสตร์ในประเทศแคนาดา ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ขอบเขตของการศึกษาทั่วไปดีแล้ว แต่รายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรจะต้องมีการแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่านี้ โดยเน้นทั้งด้านการปฏิบัติพอๆ กับ ด้านเนื้อหา การกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือกในหลักสูตร ควรปรับปรุงเช่นกัน โดยบังคับให้เรียน วิชาอื่นบ้าง ไม่บังคับเฉพาะวิชาการศึกษาเท่านั้น การเรียนการสอนสามารถปรับปรุงได้โดยจัดกิจกรรม เช่น การสัมมนาในชั้น การประชุมปฏิบัติการ การศึกษานอกสถานที่

มัวร์ (Muir อ้างถึงใน ลัดดาศรี อุดมสารเสวี, 2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาหลักสูตรในวิทยาลัยชุมชนเยอรมัน : การศึกษาเฉพาะกรณี" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรในวิทยาลัยชุมชนนั้น สร้างขึ้นจากความต้องการของท้องถิ่น โดยพัฒนาเป็นรายวิชา ผู้ที่มีบทบาท คือ ครูผู้สอน การตั้งวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้พยายามให้คลุมเนื้อหาทั้งหมด แต่ เนื้อหาในหลักสูตร ทั้งวิชาเลือกและวิชาบังคับ ได้ถูกเลือกและตัดสินใจตามกฎของรัฐ การใช้หลักสูตรมีอยู่ 2 ทางคือ ใช้ในโรงเรียนและใช้โดยรัฐ

มิลเลอร์ (Miller, 1973) ทำการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตร ในโครงการแคนาดาตะวันตก ผลการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเป็นผู้ส่งเสริมขอบเขตพื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร 10 ประการ อย่างมากมาย สามารถสอนโดยเข้าใจหลัก

สูตรได้ดีกว่าครูที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตร สามารถแก้ไขเนื้อหาทางวิชาการได้ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์ทางการสอนมาก ทำให้มีผลดีต่อการเรียนการสอน

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปกว้างๆ ได้ดังนี้ คือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครู ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรยังไม่ชัดเจนพอ เนื้อหามากเกินไป และส่วนใหญ่ซ้ำซ้อนและล้าสมัย แนวการสอนไม่ชัดเจน ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ ขาดอุปกรณ์การสอน งบประมาณไม่เพียงพอครูควรได้รับการเพิ่มพูนประสบการณ์ด้านการสอนให้ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

2. งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า วิชาบางวิชายากเกินไป บางวิชาง่ายเกินไป กิจกรรมการเรียนการสอนที่ควรจัด คือ การอภิปราย การสัมมนาในชั้นเรียนและการศึกษานอกสถานที่

3. งานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า ขาดแนวการสอนในบางวิชา ควรมีการจัดทำแผนการสอน จัดทำคู่มือและแบบฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ควรส่งเสริมบุคลากรให้ได้รับการอบรมระยะสั้น ขาดตำราและวัสดุอุปกรณ์

4. นักศึกษาที่เรียนด้านการประถมศึกษา เสนอให้ผลิตบัณฑิตสายประถมศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น โดยเน้นที่บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ผู้สอนที่ควรให้ความดูแลเอาใจใส่ด้านการเลือกวิชาเรียนให้มากยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นผลงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถาบันราชภัฏที่ดำเนินการก่อนปี 2536 และไม่ได้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาถึงการใช้หลักสูตรสถาบันราชภัฏ ในสาขาวิชาการศึกษารวมด้วยโดยเฉพาะ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำหลักสูตรสถาบันราชภัฏ ในสาขาวิชาการศึกษารวมด้วยไปใช้ในการผลิตครูปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย